

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Přeshraniční spolupráce v regionu Orlických hor

Petra Králíčková

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Petra Králíčková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Přeshraniční spolupráce v regionu Orlických Hor

Název anglicky

Cross-border Cooperation within Eagle Mountains

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je charakterizovat přeshraniční spolupráci v regionu Orlických hor v rámci regionální politiky EU a zhodnotit přínos mikroprojektů, které se v rámci operačního programu Česká republika – Polská republika 2007-2013 uskutečnily ve Fondu mikroprojektů. Dílčím cílem práce je ukázat na vybraných projektech význam Fondu mikroprojektů pro vývoj mezilidských vztahů a přeshraničních kontaktů obyvatel a organizací.

Metodika

Z metodologického pohledu bude využito především techniky studia dokumentů odborné povahy a sekundární analýzy dat. Také bude využito primárního sběru dat pomocí ankety pro klíčové aktéry přeshraniční spolupráce a realizovaných projektů.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

přeshraniční spolupráce, česko–polská spolupráce, regionální rozvoj, euroregion Glacensis, Fond mikroprojektů, projekt

Doporučené zdroje informací

DOKOUPIL, J. – HAVLÍČEK, T. – JEŘÁBEK, M. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*

Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1051-3.

CHOVANČÍK, M. – DOČKAL, V. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky : růžový obláček a hrana reality*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3751-2.

JEŘÁBEK, M. *Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001. ISBN 80-85950-85-5.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. ODBOR REGIONÁLNÍ A MUNICIPALNÍ POLITIKY, – WOKOUN, R. *Regionální politika a rozvoj v České republice*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 1999.

WOKOUN, R. – MATES, P. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.

WOKOUN, R. *Regionální rozvoj : východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

WOKOUN, R. – VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, – TOOTH, P. – MACHÁČEK, J. *Regionální a municipální ekonomie*. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1836-7.

WOKOUN, R. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.

ZICH, F. *Člověk v pohraničí : výzkum přeshraničních vlivů působících na obyvatele pohraničí ČR*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-836-9.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jakub Husák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 02. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Přeshraniční spolupráce v regionu Orlických hor" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 6.3.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Jakubu Husákovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce za vedení a odborné připomínky během tvorby bakalářské práce. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině, že mě podporovala při celém mém bakalářském studiu.

Přeshraniční spolupráce v regionu Orlických hor

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřena na zhodnocení přínosu Fondu mikroprojektů pro oblast Orlických hor. Teoretická část pojednává o příčinách vzniku a vývoji regionální politiky v EU a v České republice. Vysvětluje pojmy region, regionální rozvoj, regionální politika a její nástroje. Uvádí, jaká jsou specifika příhraničních regionů, co si můžeme představit pod pojmem přeshraniční spolupráce a v čem spočívá hlavní význam euroregionů. V empirické části je popsána socioekonomická struktura a charakteristika území Orlických hor, historie a vývoj česko-polské přeshraniční spolupráce a princip Fondu mikroprojektů. Práce objasňuje vliv realizovaných projektů financovaných z Fondu mikroprojektů v rámci operačního programu ČR-PR 2007-2013 na území Orlických hor, a to na poli rozvoje cestovního ruchu a rozvoje přeshraniční spolupráce formou zlepšení mezilidských vztahů, přičemž dva mikroprojekty jsou podrobněji analyzovány.

Klíčová slova:

Region, regionální politika, Euroregion Glacensis, přeshraniční spolupráce, česko-polská spolupráce, Fond mikroprojektů, realizované projekty.

Cross-boder Cooperation within Eagle Mountains

Summary

This Bachelor Thesis is focused on evaluation of the benefits brought by the Microprojects Fund for the area of the Eagle Mountains (in North-eastern Bohemia). The theoretical part discusses the causes of formation and development of the regional politics in the European Union and in the Czech Republic.

It explains the terms such as region, regional development, regional politics and the related tools applied. It also mentions the specifics of border regions, what we mean under the concept of cross-border cooperation and what the main importance of Euroregions is. The empiric part describes the social-economical structure and characterization of the Eagle Mountains region, the history and development of Czech-Polish cross-border cooperation and the principle of the Microprojects Fund. The Thesis explains the influence of the completed projects funded from the Microprojects Fund within the ČR-PR 2007-2013 operational programme on the Eagle Mountains territory, in the fields of tourism development and cross-border cooperation development through improvement of interpersonal relationships, while two microprojects have been analysed in more detail.

Keywords:

Region, regional politics, Euroregion Glacensis, cross-border cooperation, Czech-Polish cooperation, the Microprojects Fund, completed projects.

Seznam tabulek

TABULKA 1:	VÝVOJ POČTU OBYVATEL DSO REGION ORLICKÉ HORY.....	31
------------	---	----

Seznam ilustrací

OBR. 1:	MAPA ČESKÝCH ČÁSTÍ EUROREGIONŮ K 31. 12. 2014	25
OBR. 2:	ÚZEMÍ ORLICKÝCH HOR.....	28
OBR. 3:	PANEL NAUČNÉ STEZKY	45
OBR. 4:	SOUTĚŽ NA SANÍCH ROHATÝCH	47

Seznam grafů

GRAF 1:	POČTY MIKROPROJEKTŮ DLE JEDNOTLIVÝCH ŽADATELŮ	36
GRAF 2:	OBLASTI PODPORY PODLE POČTU MIKROPROJEKTŮ	37
GRAF 3:	OBLASTI PODPORY PODLE ALOKACE	39
GRAF 4:	MIKROPROJEKTY DLE TYPU.....	40
GRAF 5:	ŽADATELÉ ČERPÁJÍCÍ Z FMP	43

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č.1	PŘEHLED EUROREGIONŮ ZAPOJENÝCH DO PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	56
PŘÍLOHA Č.2	ANKETNÍ ŠETŘENÍ	57
PŘÍLOHA Č.3	SEZNAM OTÁZEK	59

Obsah

1	ÚVOD	10
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	12
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	14
3.1	REGIONÁLNÍ ROZVOJ	14
3.1.1	<i>Region</i>	14
3.1.2	<i>Regionální rozvoj</i>	14
3.2	REGIONÁLNÍ POLITIKA	15
3.2.1	<i>Příčiny vzniku regionální politiky</i>	16
3.2.2	<i>Vývoj regionální politiky v EU</i>	16
3.2.3	<i>Regionální politika České republiky</i>	18
3.2.4	<i>Nástroje regionální politiky</i>	19
3.3	PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE	21
3.3.1	<i>Specifika příhraničních regionů</i>	21
3.3.2	<i>Přeshraniční spolupráce</i>	21
3.3.3	<i>Euroregiony</i>	23
3.3.4	<i>České euroregiony</i>	24
4	ANALYTICKÁ ČÁST	26
4.1	ÚZEMNÍ VYMEZENÍ ORLICKÝCH HOR	26
4.1.1	<i>Geografie</i>	26
4.1.2	<i>Vodstvo</i>	28
4.1.3	<i>Historie</i>	29
4.1.4	<i>Průmysl a zemědělství</i>	29
4.1.5	<i>Obyvatelstvo</i>	30
4.2	HISTORIE ČESKO-POLSKÉ PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE ORLICKÝCH HOR	32
4.3	FOND MIKROPROJEKTŮ V ČESKO-POLSKÉM PŘÍHRANIČÍ ORLICKÝCH HOR	34
4.3.1	<i>Priority Fondu mikroprojektů</i>	34
4.3.2	<i>Cíle Fondu mikroprojektů</i>	35
5	ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	36
5.1	MIKROPROJEKTY PŘEŠHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE	36
5.2	ANKETA	40
5.3	ROZBOR VYBRANÝCH PROJEKTŮ	43
5.3.1	<i>Mikroprojekt „Společný rozvoj turistického ruchu na pevnostních muzeích Hanička – Osówka“</i>	44
5.3.2	<i>Mikroprojekt „Na stopě tradici a poznání“</i>	46
5.4	ZHODNOCENÍ VLIVU VYBRANÝCH MIKROPROJEKTŮ NA REGION ORLICKÝCH HOR	48
6	ZÁVĚR	51
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
8	PŘÍLOHY	56

1 ÚVOD

Téma evropské přeshraniční spolupráce je fenoménem posledních 10 let. V Evropě se tradiční historická území, která jsou rozdělená státními celky vybudovanými na národnostním principu, snaží omezit nevýhody hraničních oblastí plynoucí z okrajové polohy a zlepšovat životní podmínky zdejších obyvatel. Po vstupu České republiky do Evropské unie se tomuto tématu věnují, kromě významných koncepčních dokumentů, zejména konkrétní operační programy regionální politiky.

Říká se, že hranice jsou jizvy dějin, které přinášejí hraničním regionům převážně zřetelné nevýhody. Hraniční regiony trpí historickými důsledky své periferní polohy a z toho vyplývající izolací. Přeshraniční spolupráce má pomoci tyto nevýhody vyrovnávat a zlepšovat životní podmínky.

Česko-polské příhraničí bylo po dlouhá staletí územím s významným kulturním dědictvím, spoluvytvářeným několika etniky. Docházelo zde k častým kulturním, politickým a obchodním kontaktům. Ve 2. polovině 20. století byly kontakty mezi oběma stranami hranice přísně omezeny a v regionu proběhla rozsáhlá migrace obyvatel. Současně byla integrita území oslabena faktem, že se stal pohraničním územím států Československa a Polska, a že přímým mezilidským, institucionálním a obchodním kontaktům mezi oběma stranami bránila politika obou států. Kromě toho se v těchto příhraničních oblastech výrazně odlišovala ekonomicko-sociální struktura. Po politických změnách na konci 80. let minulého století napomáhá demokratický vývoj decentralizaci a politice opětovného slučování hraničních oblastí tak, aby se obnovila některá dřívější spojení a kontakty. Integrovaná politika se rovněž zaměřuje na překonání hlavních ekonomických, demografických a infrastrukturních problémů, které komplikují rozvoj česko-polského pohraničí.

Významnou složkou přeshraniční spolupráce jsou euroregiony podporující ideu přeshraniční spolupráce a evropské jednoty ve snaze sblížit a rozvíjet místní komunity na obou stranách hranice. Hlavním úkolem euroregionů zůstává sblížování a integrace

na principech subsidiarity. Ani projekty typu přeshraniční autobusové linky, společná gymnázia, přeshraniční národní parky nebo společné povodňové komise nepomohou, pokud obyvatelé nechtějí spolupracovat. Euroregion je tímto krokem k evropské mozaice.

Bakalářská práce se věnuje vývoji přeshraniční česko-polské spolupráce v regionu Orlických hor a jejím cílům. Největší pozornost je věnována činnosti Fondu mikroprojektů v Euroregionu Glacensis, který svou činností pomáhá, a to je mnohem důležitější, odbourává hranice v hlavách lidí, zejména společně organizovanými kulturními a sportovními akcemi. Práce je zaměřena na právě skončené programové období 2007-2013 a „Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika“. V závěru bude zhodnocen přínos Fondu mikroprojektů pro rozvoj regionu Orlických hor.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Tato bakalářská práce si klade za cíl zmapovat přeshraniční spolupráci v regionu Orlických hor v rámci regionální politiky EU a zhodnotit přínos mikroprojektů, které se v rámci operačního programu Česká republika – Polská republika 2007-2013 uskutečnily ve Fondu mikroprojektů. Dílčím cílem práce je ukázat na vybraných projektech význam Fondu mikroprojektů pro vývoj mezilidských vztahů a přeshraničních kontaktů obyvatelů a organizací.

Bakalářská práce se skládá z několika částí. Kapitola literární rešerše se týká vymezení a vysvětlení základních pojmů týkajících se tématu. Rešerše je zaměřena zejména na vysvětlení pojmu regionální politika, její historický vývoj, soudobá regionální politika a její nástroje. V další části jsou popsána specifika příhraničních regionů, fungování přeshraniční spolupráce a obecná činnost a vlastnosti euroregionů. Podklady pro zpracování teoretické části jsou získány studiem odborné literatury zabývající se regionální politikou, problematikou přeshraniční spolupráce a příslušných internetových zdrojů.

Praktická část je rozdělena na dva úseky. Úvodní vymezuje území Orlických hor, jeho geografii, vodstvo, historii, možnosti zaměstnanosti a místní obyvatelstvo. Pozornost je věnována historii česko-polské spolupráce a programům, které předcházely současnému programovému období. Popsán je princip a cíle Fondu mikroprojektů. Podklady jsou získány studiem odborné literatury zabývající se regionem, problematikou přeshraniční spolupráce a z webových stránek Českého statistického úřadu v Hradci Králové a webu Euroregionu Glacensis.

5. kapitola je vytvořena na základě sekundární analýzy databáze uskutečněných projektů, identifikace dostupných dat a informačních materiálů týkajících se konkrétních projektů. Je konkrétně zaměřena na souhrn projektů přeshraniční spolupráce v regionu Orlických hor včetně jejich alokací pro jednotlivé oblasti podpory Čerpáno je z výroční zprávy, metodických pokynů, směrnic a z interních materiálů Euroregionu

Glacensis. Zpracováno je i anketní šetření aktérů přeshraniční spolupráce včetně rozhovorů se zástupci dvou horských obcí.

Analyzovány a zhodnoceny jsou dva mikroprojekty, co bylo jejich záměrem, jaké byly přínosy a dopady. Jeden projekt je zaměřen na cestovní ruch, kdy došlo k modernizaci a zviditelnění Pevnosti Hanička v Orlických horách, konkrétně projekt „*Společný rozvoj turistického ruchu na pevnostních muzeích Hanička-Osówka*“.

Druhý projekt „*Na stopě tradici a poznání*“ je orientován na zlepšení přeshraniční spolupráce komunit, ale i na turistický ruch, kdy došlo k zajištění mechanizované údržby zimních běžeckých tras.

Závěrem práce je zhodnocení přínosu Fondu mikroprojektů v právě končícím programovém období 2007-2013 pro rozvoj Orlických hor v oblasti cestovního ruchu a nalezení odpovědi na otázku, zda dochází k rozšíření a upevnění vztahů mezi obyvateli a komunitami na obou stranách česko-polské hranice.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Regionální rozvoj

Jelikož pro správné fungování přeshraniční spolupráce je nutnost stanovení koncepce regionálního rozvoje a regionální politiky, je potřeba si tyto termíny a pojmy detailně charakterizovat.

3.1.1 Region

Není jednoduché definovat pojem region, jelikož existuje více definic. Obecně lze region vymezit jako část území s určitými vlastnostmi a jasně danými hranicemi. Region jako objekt regionální politiky vykazuje vlastnosti složitého systému (Skokan, 2004, s. 44). Základ pojetí regionu v geografii spočívá v problematice rozdělení zemského povrchu na určité části, které slouží k geografickému výzkumu. Rozvíjející se geografie použila během 18. a 19. století ideu spočívající v přirozeném rozdělení, které se zakládá na samotných vlastnostech povrchu země, a které odpovídá geografii jako vědě. Člověk sám si uměle vytvořil politické hranice, které jsou opakem proti přirodnímu geografickému členění (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 84).

Zkoumání regionů je v dnešní době častým předmětem regionalistických studií. Odborníci dlouhou dobu hledají všeobecně přijatelnou definici, protože tento termín se používá v různém pojetí. Původní pojetí regionu spočívalo v ohraničení části zemského povrchu. V dnešní době chápeme regiony jako konkrétní a dynamické vyjádření společenských procesů záviselých na lidském faktoru, složení společnosti a jejím vývoji (Wokoun, Malinovský, Damborský, Blažek a kol., 2008, s. 284).

3.1.2 Regionální rozvoj

Rozvoj znamená neustále se vyvíjející proces, který směřuje k určitému cíli. Spočívá v odstraňování největších nedostatků. Regionální rozvoj je soubor procesů,

kteře se uskutečňují na určitém území – regionu. Tyto jevy je třeba zkoumat komplexně v jejich vnitřních i vnějších souvislostech a jejich podporou se zabývá regionální politika (Skokan, 2004, s. 13).

Hlavním prostředkem regionálního rozvoje je regionální plánování, které zahrnuje výběr cílů, úkolů a činností potřebných k jeho dosažení. K jeho základním fázím patří analýza, strategie, programy a realizace. Cílem programu rozvoje regionu je vymezit území, určit si jaké máme rozvojové podmínky a identifikovat problémy, vypracovat strategii rozvoje oblastí a poskytovat náměty na projekty k podpoře hospodářského a sociálního rozvoje regionu a jeho částí za respektování principů udržitelnosti (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2010, s. 83).

3.2 Regionální politika

Pro pojem regionální politika najdeme v odborné literatuře řadu definic. V evropském kontextu je charakterizována jako součást státní politiky, která zahrnuje opatření napomáhající růstu ekonomické aktivity území, kde je vysoká nezaměstnanost a malé šance na ekonomický růst. Na druhé straně dochází i k regulaci ekonomických aktivit na silně prosperujících územích. (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 94). Tato definice je stručná, ale výstižná.

Skokan uvádí : „že regionální politika je koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, jejímž cílem je přispívat k vyváženému a harmonickému rozvoji jednotlivých regionů, ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a ke zlepšení regionální hospodářské struktury“. (Skokan, 2004, str. 34). Toto vymezení ilustruje smysl těchto aktivit a ukazuje na jeden z hlavních principů Evropské unie, kdy by státní hranice neměly znamenat překážku pro udržitelný rozvoj a integraci evropského prostoru.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 uvádí, že prioritou současného regionálního rozvoje je konkurenceschopný region, který je zajímavý pro potenciální investory, obyvatele, a který respektuje symbiózu člověka a přírody při zachování vysoké

kvality životního prostředí. Základní směry regionálního vývoje jsou postaveny na třech základních pilířích – ekonomický rozvoj a regionální konkurenceschopnost, územní soudržnost a environmentální udržitelnost. Jejich vzájemná součinnost a stupeň vývoje určují regionální konkurenceschopnost daného území. (Strategie regionálního rozvoje ČR, 2014-2020).

3.2.1 Příčiny vzniku regionální politiky

Již v historii existovaly prosperující regiony s vysokou životní úrovní, ale i regiony s podprůměrnou ekonomickou výkonností, s vysokou nezaměstnaností a dalšími sociálními problémy. Jiné regiony se sice vyznačují přijatelnou ekonomickou úrovní, ale jejich další rozvoj je podmíněn zejména nepříznivými geografickými podmínkami nebo špatným stavem životního prostředí. Mezi příčiny meziregionálních rozdílů a vzniku problémových regionů můžeme řadit nedostatečnou vybavenost přírodními zdroji, nedostatečné využití vlastního potenciálu země, nebo v důsledku změny struktury poptávky dochází ke stagnaci či upadání základních tradičních průmyslových odvětví (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 92).

Cílem hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie je snaha o snižování rozdílů v hospodářské úrovni regionů a členských států. Protože zakladatelské státy měly srovnatelnou hospodářskou úroveň a rozšiřováním Evropského společenství docházelo k rozšiřování regionálních, hospodářských a sociálních diferencí, je nutné zvyšovat finanční prostředky určené k postupnému vyrovnávání ekonomické a životní úrovně zemí, avšak za zachování historických, geografických a kulturních odlišností zemí a regionů (Wokoun, Malinovský, Damborský, Blažek a kol., 2008, s. 329).

3.2.2 Vývoj regionální politiky v EU

Podstatou první koncepce regionální politiky Evropského hospodářského společenství byla kompenzace některých negativních dopadů, kdy hospodářský růst měl řešit regionální problémy a současně integrací trhu došlo ke zvýšení konkurenceschopnosti (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 92).

Vývoj regionální politiky EHS – později EU – probíhal dle Stejskala a Kovárníka, (2009) v několika obdobích:

- 1. období: 1958 - 1973** – integrace mezi šesti členskými státy se teprve začala rozbíhat a pozornost se soustřeďovala na makroekonomické otázky, především odstraňování obchodních bariér. Převládal osobitý přístup bez spolupráce na mezistátní úrovni. Neexistovaly společné instituce a orgány pro regionální politiku.
- 2. období: 1974 - 1985** – v roce 1973 došlo k rozšíření Evropského společenství o Dánsko, Irsko, Velkou Británii a později Řecko. Zvýraznily se tak odlišnosti nejen mezi členskými státy, ale zejména mezi jednotlivými regiony. Za vznik společné regionální politiky stály zájmy Velké Británie, jelikož v zemi tehdy byly velké vnitřní regionální rozdíly. V roce 1975 byl založen tzv. Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF), který se stal základem regionální politiky ES a prostředkem ke snižování výrazných nerovností ve společenství.
- 3. období: 1986 - 1993** – přistoupením Španělska a Portugalska byl zahájen projekt jednotného vnitřního trhu, a to schválením tzv. Aktu o jednotné Evropě. Jako nový prvek se objevilo střednědobé plánování regionálních programů. Kvůli nízké míře koordinace se zemědělskou a sociální politikou bylo přijato rozhodnutí o integraci regionální politiky s částí sociální a zemědělské politiky do tzv. strukturální politiky. Pro období 1989 – 1993 bylo určeno pět, resp. šest cílů.
- 4. období: 1994 - 1999** – byly ponechány v platnosti cíle strukturální politiky z předchozího období. V roce 1995 po přistoupení Finska a Švédska byly rozšířeny ještě o jeden cíl. V roce 1994 došlo ke schválení dokumentů Evropa 2000+ a Principy rozvojové politiky evropského prostoru. Tyto dokumenty jsou základem regionálního rozvoje a předznamenávají nové trendy v rozvoji evropského prostoru. Jejich význam spočívá v tom, že regionální plánování slouží k lepší integraci méně rozvinutých regionů a je nezbytně nutné pro rovnoměrný rozvoj společenství. Byl ustanoven Výbor regionů.

- 5. období: 2000 - 2006** – došlo ke snížení cílů na tři – podpora rozvoje zaostávajících regionů, podpora oblastí potýkajících se s restrukturalizací a podpora politiky zaměstnanosti a vzdělávání. Cílem je co nejúčelněji a nejehospodárněji využívat finanční prostředky. Došlo ke striktnímu oddělení finančních prostředků pro členské a kandidátské země. Celkový počet k 1. květnu 2004 činil 25 zemí. Do Evropské unie vstoupila i Česká republika.

- 6. období: 2007 - 2013** – uplynulé programovací období je významné z hlediska čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů hlavně pro nové členské země. Novými členy se staly Rumunsko a Bulharsko.

3.2.3 Regionální politika České republiky

Vývoj regionální politiky v České republice lze dle Stejskala a Kovárníka (2009) rozdělit do několika časových úseků:

- 1. období: 1945 - 1989** – díky centralistickému příkazovému řízení ekonomiky ztratila regionální politika svůj smysl. Mělo dojít k setření regionálních rozdílů a disparit. Díky změnám, které nastaly po roce 1989, a formující se tržní ekonomice se znovu objevily skryté regionální rozdíly.

- 2. období: 1990 - 1992** – došlo ke změnám v právním řádu, k zásahům do ekonomického a sociálního prostředí i administrativních struktur budoucí ČR. Rok 1990 se stal výchozím bodem pro ekonomickou transformaci země. Nově zvolení zástupci státu museli při řízení státu dbát o územní a místní ekonomický rozvoj státu. Ovšem nebyla věnována dostatečná pozornost samosprávným orgánům – zásadním koordinátorům rozvoje vlastního území a garantům spolupráce mezi jednotlivými subjekty. Regionální hospodářská politika byla zacílena pouze na podporu malého a středního podnikání v problémových regionech.

3. **období: 1993 - 1997** – regionální politika státu a její složka pro místní ekonomický rozvoj byly přehlíženy a zanedbávány. Vláda nepřístupovala aktivně k řešení regionálních disparit a k posílení ekonomického růstu. Předpokládalo se, že probíhající privatizace dokáže zajistit příliv zahraničního kapitálu do českých regionů. V roce 1995 se objevily první významné snahy o řešení situace jednotlivých krajů a o získání nových investic, které v některých regionech zásadně přispěly ke snížení nezaměstnanosti, zvýšení ekonomické výkonnosti celého státu a tím i regionů.

4. **období: 1998 - 2013** - přijala vláda ČR Zásady regionální politiky. Zároveň byly stanoveny úkoly v oblasti legislativní, institucionální a programové. Byly vypracovány řady národohospodářských a regionálních dokumentů, které však měly přípravný charakter. Zásadním strategickým dokumentem regionální politiky ČR je Strategie regionálního rozvoje ČR z roku 2000. Na tento dokument navázaly Programy rozvoje krajů ČR. Nová Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 – 2013 byla schválena v roce 2006. V této aktualizované verzi se především projevila nová nařízení EU v oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Každý kraj musí mít zpracován svůj program rozvoje územního obvodu kraje. Poté, co byla aktualizována většina těchto programů, byly následně odvozeny regionální operační programy pro regiony soudržnosti na úrovni regionů NUTS 2 pro programové období 2007-2013 (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 139-140).

3.2.4 Nástroje regionální politiky

Nástroje ekonomického rozvoje jsou užívány k naplňování cílů regionální politiky. Tyto cíle musí vycházet z aktuálních potřeb a regionálních či místních problémů. Podle nich se v praxi volí nejvhodnější nástroje. Pro jednotlivá časová období se konkretizují tak, aby bylo možno kontrolovat jejich splnění a hodnotit účinnost použitých nástrojů. Mezi konkrétní cíle patří snížení výrazných meziregionálních diferencí v úrovni nezaměstnanosti, v průměrných příjmech, sblížení úrovně HDP (v přepočtu na jednoho obyvatele) v jednotlivých regionech. Jako dílčí bývají formulovány cíle

pro povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, zlepšení vybavenosti regionu technickou infrastrukturou, povzbuzení bytové výstavby v regionu, zkvalitnění ekologické situace v regionu atd. (Wokoun, Malinovský, Damborský, Blažek a kol., 2008, s. 22-23).

Wokoun, Mates, Kadeřábková a kolektiv uvádí, že nástroje regionální politiky se obvykle rozdělují na nástroje makroekonomické a mikroekonomické. Ty jsou doplňovány i některými ostatními nástroji, které nemají prvotní ekonomický charakter.

Makroekonomické nástroje jsou limitovány národohospodářskými cíli, zejména udržením žádoucí inflace, vyrovnanou platební bilancí či případnou realizací cílů průmyslové či zemědělské politiky. Mezi makroekonomické nástroje patří fiskální politika (regionalizovaná daňová politika, časově omezená snížená sazba daní v podporovaných oblastech, stát jako odběratel zboží a služeb daného regionu). Dále monetární politika, kdy dochází k ovlivňování množství peněz v ekonomice (je možné ji provádět regionalizací objemů poskytovaných úvěrů, výší úrokové míry, ale i lhůtami splatnosti). Třetí skupinu makroekonomických nástrojů představuje protekcionismus, tj. státní ovlivňování dovozů prostřednictvím dovozních limitů a cel na produkty, jejichž výroba je prostorově koncentrována v upadajících regionech. Smyslem opatření je orientace poptávky na domácí produkty (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 84).

Mikroekonomické nástroje ovlivňují rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorovém umístění. Dělí se na nástroje ovlivňující prostorový pohyb pracovních sil (částečná úhrada nákladů spojených s emigrací – na stěhování, výkup nemovitostí, podpora při nákupu nového domu nebo bytu) a nástroje působící na prostorový pohyb kapitálu. Nástroje na ovlivnění tvorby nových pracovních příležitostí v regionu (subvence či restrikce, snížení či zvýšení daňových sazeb (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 104).

Ostatní nástroje regionální politiky představují např. administrativní nástroje, které byly v minulosti použity výjimečně pro svůj represivní charakter. V řadě zemí slouží regionální rozvojové agentury jako významný nástroj podpory regionální politiky.

Jejich posláním bývá zabezpečení tvorby regionálních programů, vzdělávací a školicí aktivity a příprava a realizace programů Evropské unie sazeb (Wokoun, Mates, Kadeřábková a kol., 2011, s. 104).

Skokan rozlišuje dva přístupy v regionální politice, a to endogenní a exogenní. Endogenní politika je zaměřená na mobilizaci lokálních zdrojů založená na aktivitě obyvatel bydlících v regionu. Případné státní zásahy jsou pouze doplňkové. Exogenní politika vychází shora. Dochází k přerozdělování činností a financí státem. Jedná se zpravidla o pobídkový systém, kdy stát vytváří pobídky pro výkonově zaostávající regiony, a to zejména ovlivněním mobility kapitálu a lidské práce. (Skokan, 2004, str. 36).

3.3 Přeshraniční spolupráce

3.3.1 Specifika příhraničních regionů

Vzhledem ke koncentrickému tvaru území České republiky činí vzdálenost od hlavních center, zejména od hlavního města Prahy, jednu z bariér rozvoje. Tento nedostatek je řešitelný budováním infrastruktury, která tyto oblasti vzdálenostně přiblíží. Nevyužití kapacity se nachází i v sousedních zemích včetně dopravy k jejich centrům. Podmínkou je kromě odstranění hraničních a infrastrukturních bariér, i odstranění bariér psychologických, které vyplývají z historického vývoje, a jazykových. Odstranění těchto bariér za spolupráce aktérů z obou sousedních zemí přispěje k rozvoji potenciálu příhraničních oblastí (Wokoun a kol., 2007, s. 115).

3.3.2 Přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráci je potřeba chápat jako celek, neboť se zde střetávají aspekty kulturní, jazykové, ekonomické, technické, administrativní a geopolitické. Dřívější přístup, kdy se řešily zejména konkrétní problémy podmíněné státní hranicí týkající se např. dopravy, infrastruktury či zaměstnanosti, byl nahrazen komplexním přístupem.

Prostředkem k dosažení tohoto cíle bylo prostorové plánování a regionální politika. (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol., 2004, s. 81).

Podle Dočkala je přeshraniční spolupráce vytváření souvislých struktur podél hranic a patří mezi nejzajímavější formy regionální kooperace (Dočkal, 2005, s. 14).

Důležitou roli sehrála i přeměna od centralizovaného rozhodování k decentralizaci kompetencí. Těžiště přeshraniční spolupráce v dnešní době spočívá v integrovaných a strategicky zaměřených programech, v jejichž rámci se realizují jednotlivé projekty.

Pro úspěšný vývoj přeshraniční spolupráce jsou dle Jeřábka, Dokoupila, Havlíčka a kol. (2004) podstatné **vnější podmínky**:

- euroregiony prosazující zahraniční politiku musí být pod „ochranou“ příslušných států
- podporu euroregionů je vhodné řešit prostřednictvím decentralizovaných pravomocí.
- pravomoci musí být podpořeny legislativou daného státu

Stále větší důraz je dle Jeřábka, Dokoupila, Havlíčka a kol. (2004) kladen i na **vnitřní podmínky** podporující spolupráci, ke kterým patří:

- na obou stranách je potřeba existence větších center, kde je soustředěn ekonomický, kulturní a personální potenciál
- určitá blízkost, která vyplývá ze společných zvyků, tradic a historie
- tolerovaná rozdílnost, která slouží k vzájemnému poznávání
- schopnost formulace společných cílů, vizí a idejí

Rozdíl mezi západoevropskými přeshraničními strukturami a strukturami střední a Východní Evropy spočívá v jejich zaměření. Západoevropské jsou zaměřeny na celou řadu oblastí – kulturní projekty, ochrana životního prostředí, zaměstnanost obyvatel či dopravní infrastruktura. Přeshraniční struktury zemí bývalého východního bloku

jsou skromné, zaměřují se převážně na kulturní či vzdělávací projekty (Dočkal, 2005, s. 15).

3.3.3 Euroregiony

Euroregiony jsou důležitou součástí přeshraniční spolupráce v České republice. V rámci programů přeshraniční spolupráce spravují finanční prostředky, které jsou určeny na projekty menších finančních objemů. Tyto fondy slouží především k podpoře projektů prohlubující přímou komunikaci a kooperaci na lokální úrovni mezi obyvateli příhraničních regionů. Každé programové území je pro potřeby fondů rozděleno na několik částí a v každé z nich spravuje určený Euroregion přidělený fond (CRR, www.cil3.cz). Přehled euroregionů zapojených do přeshraniční spolupráce na území České republiky je uveden v příloze 1.

Euroregiony se v rámci Evropské unie stávají platformou pro budování vztahů „zdola“. Stávají se novou konstrukcí, která rozvíjí nový druh spolupráce občanů, obcí i regionů ve společné Evropě. Euroregiony vznikly, aby pomohly odstraňovat nerovnosti na obou stranách hranice, rozvíjely spolupráci občanů na kulturní, sociální, hospodářské a infrastrukturní úrovni. Jejich cílem je podpora a realizace přeshraničních projektů mezi spolupracujícími partnery. Jako důvod existence euroregionů Dočkal uvádí, že přispívají k odstraňování disparit mezi pohraničními regiony a postupnému vyrovnávání ekonomické i sociální úrovně (Dočkal, 2005, s. 40).

Cílem euroregionu - nadnárodního sdružení samospráv měst a obcí, je především podpora a realizace projektů, které odráží všechny formy spolupráce mezi partnerskými stranami. Hlavním motivem členů euroregionů, které jsou zde zastoupeny svými místními představiteli veřejné správy, je odstraňování disparit mezi regiony na obou stranách hranice a přispívat ke zvyšování ekonomického a sociálního rozvoje. Spolupráce přesahující hranice napomáhá zmírňovat nevýhody, které s sebou nesou hranice v území. Překonává národní okrajové polohy pohraničních oblastí a zlepšuje životní podmínky zde žijícího obyvatelstva. Má zasahovat do všech kulturních, sociálních, hospodářských a infrastrukturních oblastí života občanů. Euroregiony jsou mosty

pro setkávání a spolupráci dvou národů, které využívají toto specifické geografické položení k zajištění dynamického rozvoje a současně k vytvoření společných trvalých prvků přátelského soužití obou národů (EUROREGION GLACENSIS, www.euro-glacensis.cz).

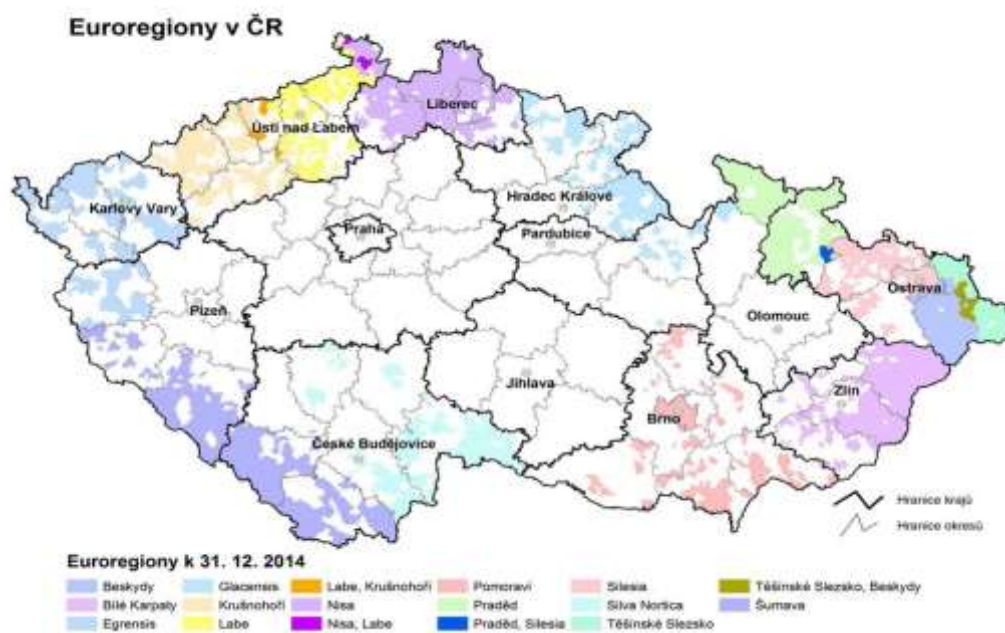
Euroregiony se stávají místem setkávání existujících institucí a orgánů, mají vlastní stálou strukturu, administrativu, technické a finanční zdroje. Důležitá je vazba mezi euroregionem a státem, kdy cílem politiky státu je sledovat vývoj v pohraničí a euroregiony svojí činností naplňují jejich vizi. Podstatnou část regionální politiky tvoří na místní úrovni samotné obce, podnikatelské subjekty, sdružení, zájmové spolky, kdy je vyžadována poměrně velká angažovanost zúčastněných aktérů (Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol., 2004, s. 83).

Jako hlavní význam euroregionů Dočkal uvádí, že slouží jako prostředek k zpřístupnění programů pomoci Evropské unie (Dočkal, 2005, s. 40).

3.3.4 České euroregiony

V České republice funguje třináct euroregionů, které jsou zobrazeny na obr. 1, a které zahrnují území více než čtyřicet ze sedmdesáti šesti stávajících okresů. Jako první vznikly v období let 1991-1993 euroregiony na česko-německé hranici. V roce 1991 byl založen Euroregion Nisa podle vzoru euroregionů na německo-nizozemské hranici. V roce 1992 byl založen sousední Euroregion Labe a Krušnohoří. O rok později pak Euroregion Egrensis a Šumava. V další vlně během let 1996-1998 vznikly euroregiony na česko-polské hranici: Glacensis, Praděd, Těšínské Slezsko a Silesia. V letech 1999-2002 pak byly doplněny euroregiony na česko-slovenské a česko-rakouské hranici: Pomoraví, Beskydy, Bílé Karpaty a jako poslední byla založena Silva Nortica (BUSINESSINFO.CZ, www.businessinfo.cz).

Obr. 1: Mapa českých částí euroregionů k 31. 12. 2014

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/266810/30912371/Euroregiony.jpg> (10. 1. 2016)

4 ANALYTICKÁ ČÁST

4.1 Územní vymezení Orlických hor

4.1.1 Geografie

Orlické hory mají výrazný sklon k polské straně, zatímco na české straně se zvolna snižují až k Polabí. Geologicky jsou hory součástí orlicko - kladského krystalinika. Geomorfologicky patří do Sudetské soustavy (podsoustava Střední Sudety) a můžeme je rozdělit do tří částí: Deštenská hornatina, Mladkovská vrchovina a Bukovohorská hornatina. Deštenská hornatina je severozápadní, nejvyšší a plošně nejrozsáhlejší část Orlických hor. Mladkovská vrchovina je nejmenší a nejnižše položenou částí hor. Odděluje hornatinu Deštenskou od Bukovohorské. Bukovohorská hornatina představuje východní výspu Orlických hor oddělenou hlubokým údolím Tiché Orlice. Hory mají svého polského sourozence - Bystřické hory, které tvoří jeden z nejrozsáhlejších horských masivů Sudetské geomorfologické soustavy, do které patří i Orlické hory. Táhnou se s nimi rovnoběžně. Vnitrozemskou část Orlických hor ohraničuje Podorlická pahorkatina neboli Podorlicko, která je určena linií Dobrošov u Náchoda - Nové Město nad Metují – České Meziříčí – Třebechovice pod Orebem – Týniště nad Orlicí – Borohrádek – Choceň – Ústí nad Orlicí – Letohrad – Jablonné nad Orlicí – Lichkov (REGION ORLICKÉ HORY DSO, www.orlickehory.eu).

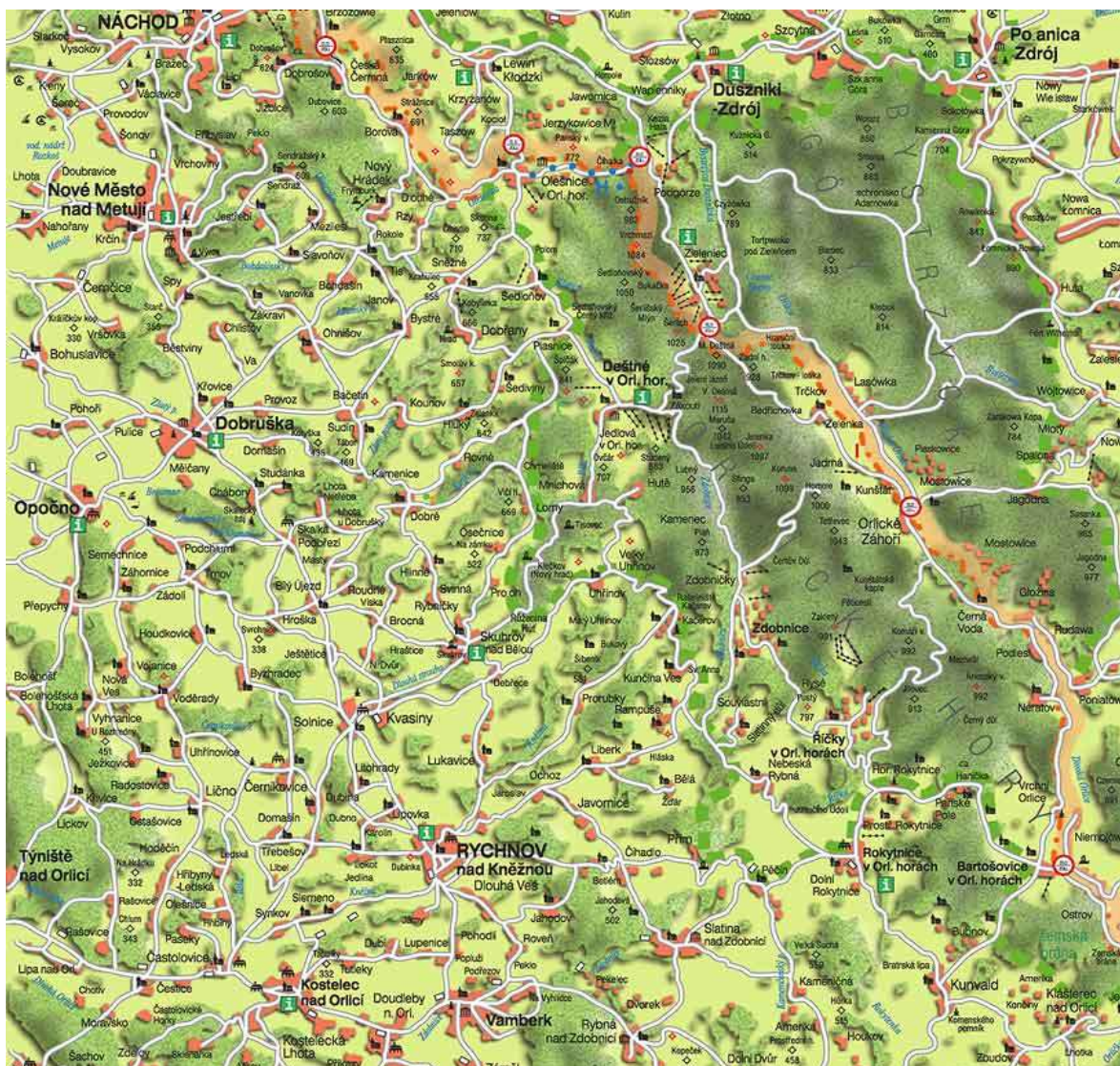
Pohoří Orlické hory se rozkládá téměř 55 kilometrů podél státní hranice s Polskem, na jihovýchodě jsou ohraničeny Podorlickou pahorkatinou, která je odděluje od Orlické tabule a Svitavské pahorkatiny. Jih Orlických hor sousedí se Zábřežskou vrchovinou, východ je k Hanušovické vrchovině vymezen Kladskou kotlinou a sever lemuje Kotlina Klodzka (TREKING, www.treking.cz).

Geografové rozdělují Sudetskou soustavu na Západní, Střední a Východní. Orlické hory i podhůří tak patří do Středních Sudet. Podle geologů se Sudety rozdělují na Západní a Východní, přičemž k Západním patří kromě Krkonoš a Orlických hor i Králický Sněžník a Rychlebské hory. Orlické hory tak na severu ohraničuje pásmo Bystřických hor

v Kladsku. K severní linii hor patří i skupina Suchého vrchu mezi Mladkovem a Herolticemi. Severovýchodní okraj tvoří hranice s Polskem od Bělovsí po Lichkov. Horopisná západní hranice orlicko-kladské klenby směřuje po vrstevnicích od Olešnice přes Sedloňov do Deštného, dále přes Luisino údolí do Zdobnice. Pokračuje údolím Zdobnice do Souvlastního a odtud podél silnice na Nebeskou Rybnou a Rokytnici v Orlických horách přes Bartošovice v Orlických horách až ke Klášterci nad Orlicí a Českým Petrovicím, kde navazuje na česko-polskou hranici. Dá se téměř říci, že toto vymezení koresponduje s vymezením chráněné přírodní oblasti Orlické hory (Režný, 1968, s. 9-11).

Jelikož je území Orlických hor velice rozsáhlé a těžko přesně vymežitelné, bude pro posuzování přeshraniční spolupráce za oblast Orlických hor považováno území vymezené Dobrovolným svazkem obcí regionu Orlické hory. Do tohoto svazku patří devatenáct obcí z okresu Rychnov n. Kn. a tři obce z okresu Náchod. Tyto obce a města jsou znázorněny na níže přiloženém obrázku 2 a jejich seznam je uveden v tabulce 1 v části 4.1.5 Obyvatelstvo.

Obr. 2: Území Orlických hor

Zdroj : <http://www.orlicke.hory.eu/index> (1.11.2015)

4.1.2 Vodstvo

Největším východočeským přítokem Labe je řeka Orlice, která vzniká u Týniště nad Orlicí soutokem 2 dvou řek, a to Divoké Orlice a Tiché Orlice. Obě tyto řeky jsou největšími toky této oblasti. Hlavním zdrojem je Divoká Orlice, která pramení na polském území na úpatí Bystřických hor. Na jejím toku byla v roce 1933 - 1938 vybudována přehradní nádrž Pastviny (110 ha), která slouží převážně k rekreačním účelům a také jako hydroelektrárna. Úsek toku Tiché Orlice od Letohradu přes Ústí nad Orlicí a Brandýs nad Orlicí až k Chocni je vhodný k turistice a díky nově vybudovaným

cyklostezkám i cykloturistice. Část nivy je chráněná jako Přírodní park Orlice. Východní část Orlických hor poblíž Králického Sněžníku se také nazývá evropské rozvodí tří moří. Stýkají se zde úmoří Severního, Černého a Baltského moře. (Kolektiv autorů a lektorů, 1988, s.15-18).

4.1.3 Historie

Archeologické nálezy dokazují, že podhůří Orlických hor bylo osídleno již v paleolitu (starší době kamenné). Přibližně tisíc let před naším letopočtem žil v této oblasti lid popelníkových polí. Ten byl později nahrazen slezskoplanětickou kulturou a poté kulturou laténskou. Období od 13. do 15. století je pro oblast charakteristické stavbou početných sídelních a strážních hradů. K nejznámějším patří Potštejn, Žampach či Litice. Vlastní oblast Orlických hor byla významněji kolonizována až v polovině 14. století. V této době dochází i k rozkvětu plátenictví. V době husitské vzniklo na Orebu u Třebechovic ozbrojené bratrstvo nazývané Orebit, jež pomáhalo po boku husitů. Za doby národního obrození zde působila řada buditelů. Mezi nejznámější patří Josef Dobrovský či František Ladislav Hek, který se stal předobrazem Jiráskova F.L.Věka. Období druhé poloviny 19. století je charakteristické nástupem bavlnářství. Významnou úlohu zde sehrálo i sklářství. V horách působily na dvě desítky sklářských hutí. S tím související rostoucí potřeba dřeva vedla k rozvoji jeho těžby. Mezi dvěma světovými válkami byla na obranu proti válečnému ohrožení ze strany Německa v hraniční oblasti vybudována obranná pevnostní linie skládající se z malých, středních a těžkých pevností. Region Orlických hor byl po 2. světové válce zasažen nuceným odsunem sudetských Němců, došlo tak k zániku mnoha obcí, které jsou dnes známy pouze z historických fotografií, knih, map či vyprávění pamětníků (Kolektiv autorů a lektorů, 1988, s.28-47).

4.1.4 Průmysl a zemědělství

Region lze charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový s rozvíjejícím se cestovním ruchem. Je zde zastoupeno tradiční zemědělství založené na omezené rostlinné výrobě, zejména na pěstování kukuřice, řepky olejky a chovu zvířat. Největší podíl průmyslu představuje automobilový průmysl, firma Škoda Auto Kvasiny zaměstnává velké procento

obyvatel region a okolí. Dříve rozšířený kovožpracující a textilní průmysl v malých provozech zcela ustoupil do pozadí a postupem času zde stále více převládá oblast služeb související s turistickým ruchem.

4.1.5 Obyvatelstvo

Region Orlické hory zaujímá zhruba polovinu rozlohy správních obvodů Dobruška a Rychnov nad Kněžnou. K 31.12.2013 tato plocha činí 75848 km², přičemž polovina odpovídá rozloze okolo 37 tis. km². Následující tabulka udává vývoj počtu obyvatel Dobrovolného svazku obcí regionu Orlické hory od roku 1971.

Tabulka1: Vývoj počtu obyvatel DSO Region Orlické hory

Obec	Počet obyvatel – rok 1971	Počet obyvatel – rok 2014	Nezaměstnanost k 31.10. 2015 v %
Bačetín	306	410	3
Bartošovice v O. h.	284	216	4
Bohdašín	281	208	2,5
Borová	313	200	2,7
Bystré	315	264	2,5
Česká Čermná	452	516	1,7
Deštné v O. h.	643	551	3,7
Dobré	954	843	1,8
Dobřany	151	133	2,5
Chlístov	113	86	1,4
Janov	185	110	0
Kounov	448	252	3,7
Nový Hrádek	846	797	1,7
Ohnišov	563	492	3,4
Olešnice v O. h.	560	452	2,5
Orlické Záhoří	306	195	2,3
Podbřezí	539	548	1,7
Rokytnice v O. h.	1831	2115	4,4
Říčky v O. h.	128	89	9,4
Sedloňov	372	235	5,0
Sněžné	252	144	1,3
Val	413	297	1
CELKEM	10255	9153	-

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr> (24.11.2015)

Počet obyvatel těchto obcí se neustále snižuje, od roku 1971 došlo k poklesu o 10,7 %. Čím je obec menší a obec je více vzdálena od velkých sídel okresu, tím je pokles počtu obyvatel větší. Tento jev souvisí s úbytkem pracovních příležitostí v příhraničních

oblastech v malých průmyslových provozovnách a v zemědělských podnicích po roce 1989. V posledních letech dochází ke zvyšování počtu pracovních míst zejména ve firmě Škoda-Auto Kvasiny a v navazujících výrobcích. To má za následek velmi malou nezaměstnanost. Zaměstnání v této firmě je ale spojeno s dojížděním a s prací na směny, což ne každému, zejména za vzdálených obcí - z Bartošovic v Orlických horách, Říček či Rokytnice v Orlických horách, vyhovuje.

V regionu jsou zastoupeny národnostní menšiny, z nichž největší tvoří občané Slovenska, Polska a Ukrajiny.

Měnící se struktuře osídlení se přizpůsobila i síť základních škol. V obcích svazku dnes nalezneme pět základních škol 1.a 2.stupně, jednu základní školu speciální v Bartošovicích v O.h. a čtyři základní školy 1.stupně. Ve zbývajících 12 obcích regionu základní škola chybí, což jistě nepříspěvá k zájmu o život v těchto obcích.

4.2 Historie česko-polské přeshraniční spolupráce Orlických hor

Přeshraniční spolupráce v regionu Orlických hor má dlouhodobou tradici. Navázání stálé spolupráce předcházela tvar státní hranice, která vede horskými hřebeny a která díky svému reliéfu a chybějící infrastruktuře pomáhala navázat první kontakty mezi českou a polskou demokratickou opozicí. V říjnu 1981 byla založena Polsko-česko-slovenská solidarita, jejíž činnost ovlivnila další rozvoj dvoustranných kontaktů v Kladsku. Významné impulzy spolupráce se objevily na přelomu 80. a 90. let ve vazbě na demokratické proměny, ke kterým v této době docházelo v Polsku a České republice. Potvrzením těchto změn bylo např. navázání přátelské spolupráce mezi samosprávami příhraničních měst a obcí, každoroční pořádání Česko-polských dnů křesťanské kultury a důležitá byla i od roku 1989 iniciativa nadhraničního měsíčníku „Zemia Kłodzka-Od Kladského pomezí-Glatzer Bergland“ vydávaného Nakladatelstvím Zemias Kłodzka a Polsko-česko-slovenskou solidaritou. První vlaštovkou zakládající spolupráci byla konference, která se konala v květnu 1991 v Náchodě, a stanovila budoucí oblasti spolupráce v česko-polském příhraničí. V roce 1992 byla ve Walbrzychu podepsána „Dohoda o nadhraniční vzájemné spolupráci a o vzniku Nadhraničního svazu měst a obcí

Česká republika – Polsko“, kde byl stanoven hlavní cíl, a to koordinace úsilí pro hospodářský, kulturní a společenský rozvoj včetně společného řešení ekologických problémů. V květnu 1993 bylo v Hradci Králové stvrzeno podpisy prohlášení českých a polských obcí o požadavku vytvoření Nadhraničního svazu měst a obcí. Zlom ve spolupráci nastal v roce 1994. Do té doby byl zástupci samospráv prosazován přístup, který spočíval ve vymezení oblastí a forem spolupráce, stanovení realizátorů a termínů, avšak bez vzniku odpovídající instituce. Od roku 1994 dochází ke změně postoje a ten se mění na požadavek vytvoření euroregionu s názvem „Glacensis“. Dne 5. ledna 1996 byla v Hradci Králové podepsána Rámcová smlouva mezi Sdružením obcí Kladska a Regionálním sdružením pro spolupráci Pomezí Čech, Moravy a Kladska o vzniku euroregionu s názvem „Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis. Na polské straně byl iniciován vznik Sdružení polských obcí Euroregionu Glacensis, a tak vznikla organizace, která svoji činnost zaměřila pouze na přeshraniční spolupráci a čerpání evropských fondů (Euroregion Glacensis, 2006, s. 4-5).

Předvstupními fondy, které poprvé umožnily čerpat finanční prostředky z rozpočtu Evropské unie, byly v letech 1997-2000 **Program PHARE Credo** a v letech 1999-2003 **Phare CBC**. Společný fond malých projektů zpřístupnil příhraničním regionům snadno zdolávat problémy spojené s rozvojem, které vznikly poměrnou izolací obou států. Došlo k rozběhnutí přeshraniční spolupráce v nejrůznějších oblastech, ať už od dopravní dostupnosti, zlepšování životního prostředí, vzdělávání, kultury až po spolupráci institucí (Euroregion Glacensis, 2013, s. 4).

V programovacím období 2004-2006 byl jednou z iniciativ Evropských společenství **Program INTERREG IIIA**, který sloužil k překonání nevýhod plynoucích z příhraniční pozice daného regionu. V regionu Orlických hor se jednalo o česko-polský program, který byl zaměřen na menší projekty s konkrétním účinkem na danou oblast. Realizace mikroprojektů přispěla ke kulturnímu, společenskému, sociálnímu a ekonomickému rozvoji pohraničního území. Na obou stranách hranice se uskutečnila celá řada kulturních a sportovních akcí, výměnných studijních pobytů, publikačních a osvětových činností, vznikly podnikatelské sítě a další aktivity, které podporují stálé zlepšení života obyvatel a přispívají ke zvýšení atraktivity česko-polského pohraničí. Zároveň došlo

i ke konsolidaci česko-polských vazeb a navázání nových kontaktů a rozšíření aktivit přeshraniční spolupráce. Dotační podpora Evropské unie v následujícím rozpočtovém období probíhala prostřednictvím již ukončeného **Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika v letech 2007- 2013** (EUROREGION GLACENSIS, www.euro-glacensis.cz).

4.3 Fond mikroprojektů v česko-polském příhraničí Orlických hor

Analyzovaný Fond mikroprojektů je součástí **Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika-Polsko 2007-2013**. Navazuje na zkušenosti předchozích programů Interreg IIIA a Phare Credo a Phare CBC. Program **Phare Credo** byl v regionu Orlických hor zahájen v roce 1997, **Phare CBC** v roce 1999 a jejich realizace probíhala až do roku 2000 a 2003. Zaměření spočívalo v podpoře velkých investičních projektů, ale podporovány byly i malé neinvestiční projekty typu people-to-people v rámci tzv. Společného fondu malých projektů. Od roku 2004 byl realizován program Iniciativy společenství **Interreg IIIA**.. Součástí programu byl také Fond mikroprojektů s objemem alokace ve výši 15% programu. Program Iniciativy Společenství INTERREG IIIA byl ukončen v roce 2008.

4.3.1 Priority Fondu mikroprojektů

Fond podporuje mikroprojekty s prokazatelným přeshraničním dopadem v oblasti malých přeshraničních aktivit typu people-to-people. Nosnou osou programu jsou mikroprojekty zaměřené na rozvoj mezilidských přeshraničních vztahů, společenské, osvětové a kulturní aktivity a s těmito aktivitami související drobné investiční a neinvestiční výdaje nezbytné pro realizaci mikroprojektu. Svůj podíl na úspěchu programu mají také čistě investiční mikroprojekty zaměřené na zlepšení infrastruktury daného území, zejména z oblasti turistické vybavenosti s jednoznačným přeshraničním dopadem. Obecně Fond podporuje aktivity, které přispívají k ekonomickému rozvoji, rozvojem podnikání a spolupráce mezi institucemi zastupujícími podnikatelskou sféru. Aktivity, které napomáhají k rozmachu turismu, umožňují rozvoj a zvýšení spolupráce

mezi komunitami na obou stranách hranice a pomáhají rozvíjet místní a regionální instituce (Euroregion Glacensis, 2013, s. 5).

4.3.2 Cíle Fondu mikroprojektů

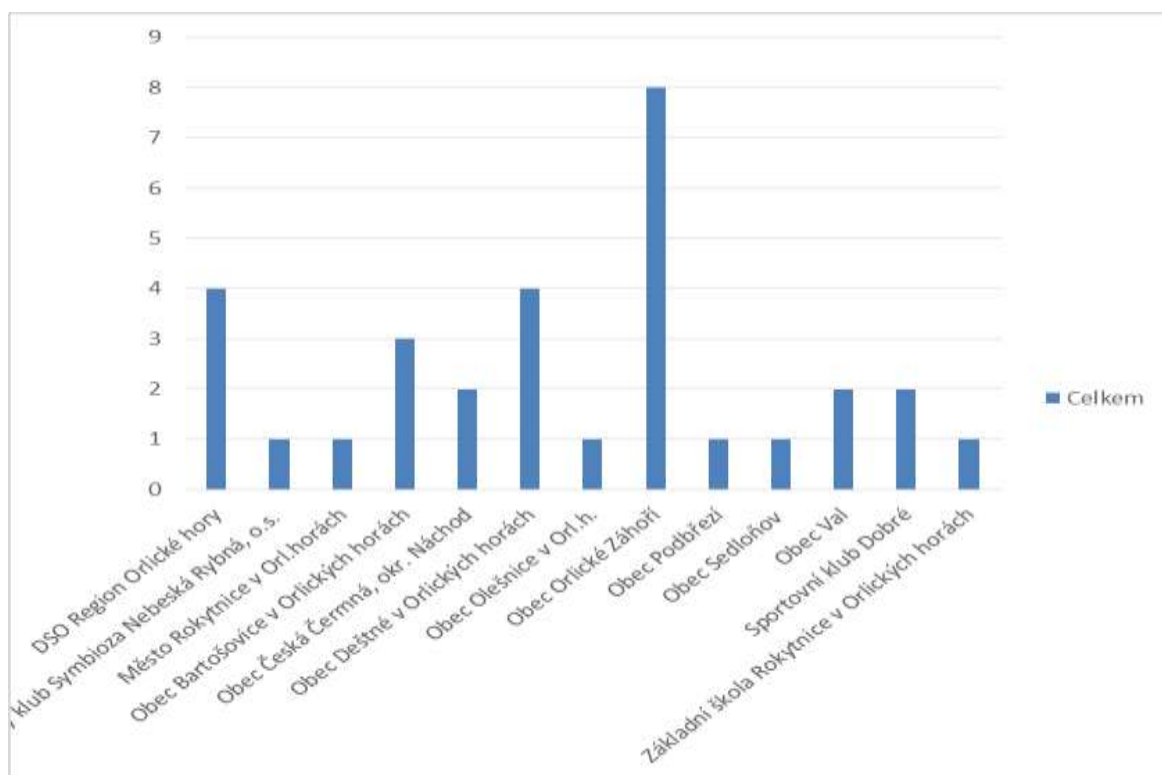
Fond mikroprojektů napomáhá zmírnit okrajový charakter příhraničních oblastí, a tak přispívá ke zlepšení kvality života. Tím, že posiluje stávající struktury, zvyšuje soutěživost českých a polských subjektů, oživuje hospodářství na obou stranách hranice a podporuje další rozvoj hospodářského potenciálu příhraničního regionu. Dosažení těchto cílů Fond napomáhá svým přístupem k financování menších akcí typu people-to-people, které jsou založeny na regionálních potřebách a mají přeshraniční efekt. (Euroregion Glacensis, 2013, s. 4).

5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

5.1 Mikroprojekty přeshraniční spolupráce

Region Orlické hory se nachází podél státní hranice s Polskou republikou, proto sem směřuje poměrně velká část finanční podpory z fondů Evropské unie. Čím blíže leží obce k státní hranici, tím je větší zapojení obcí do jednotlivých projektů a spolupráce je intenzivnější. O tom svědčí níže uvedený graf 1, z kterého vyplývá, že nejvíce mikroprojektů bylo předloženo obcí Orlické Záhoří, obcí Deštné v Orlických horách, samotným vedením DSO Orlické hory se sídlem v Deštném v Orlických horách a obcí Bartošovice v Orlických horách, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti státní hranice. Tato skutečnost odpovídá vymezení příhraničních oblastí, kdy dochází k oslabování vlivu hraničního efektu směrem od hranice do vnitrozemí.

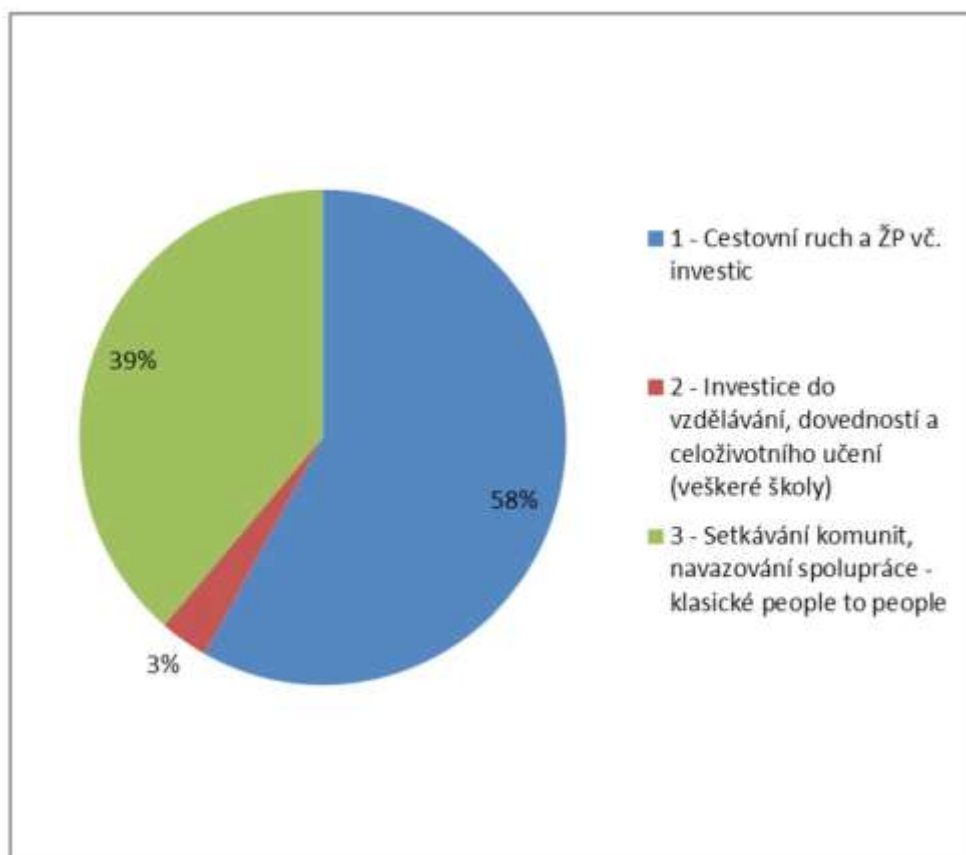
Graf 1: Počty mikroprojektů dle jednotlivých žadatelů

Zdroj : statistika Euroregionu Glacensis, vlastní zpracování (31. 10. 2015)

V uplynulém programovém období 2007-2013 bylo během jednotlivých zasedání Euroregionu Glacensis v rámci Fondu mikroprojektů schváleno celkem 415 mikroprojektů s celkovou dotací 7.318.718,40 EUR, z toho 31 mikroprojektů bylo uskutečněno ve vymezeném regionu Orlických hor. Výše příspěvku Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) činí 85%, zbývající část kryjí vlastní finanční prostředky žadatelů. Z grafu 2 je zřejmé, že nejvíce projektů, a to 58 %, bylo zaměřeno na kategorii podpory „Cestovní ruch a životní prostředí včetně investic“, druhé v pořadí s 39% byly podpořeny projekty na podporu setkávání komunit, navazování spolupráce – klasické people-to-people. Kategorie „Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení“ byla v daném území zastoupena pouze 3%, jelikož žadatelé jsou zejména základní školy, kterých v daném regionu není mnoho, a zpravidla za ně podává žádost o dotaci příslušný obecní úřad jakožto zřizovatel. Střední školy nejsou ve statistice zahrnuty, jelikož se nachází ve větších městech mimo vymezený region Orlických hor.

Graf 2: Oblasti podpory podle počtu mikroprojektů

Zdroj : statistika Euroregionu Glacensis, vlastní zpracování (31. 10. 2015)

Co se týče objemu alokace, představovaly realizované projekty celkem 436.695,54 EUR. Nejedná se o velkou částku, ale vzhledem k tomu, že maximální výše dotace z ERDF na 1 projekt je 30.000 EUR, a že žadatelé jsou malé horské obce s omezeným rozpočtem, je tento obnos pro dané území relevantní.

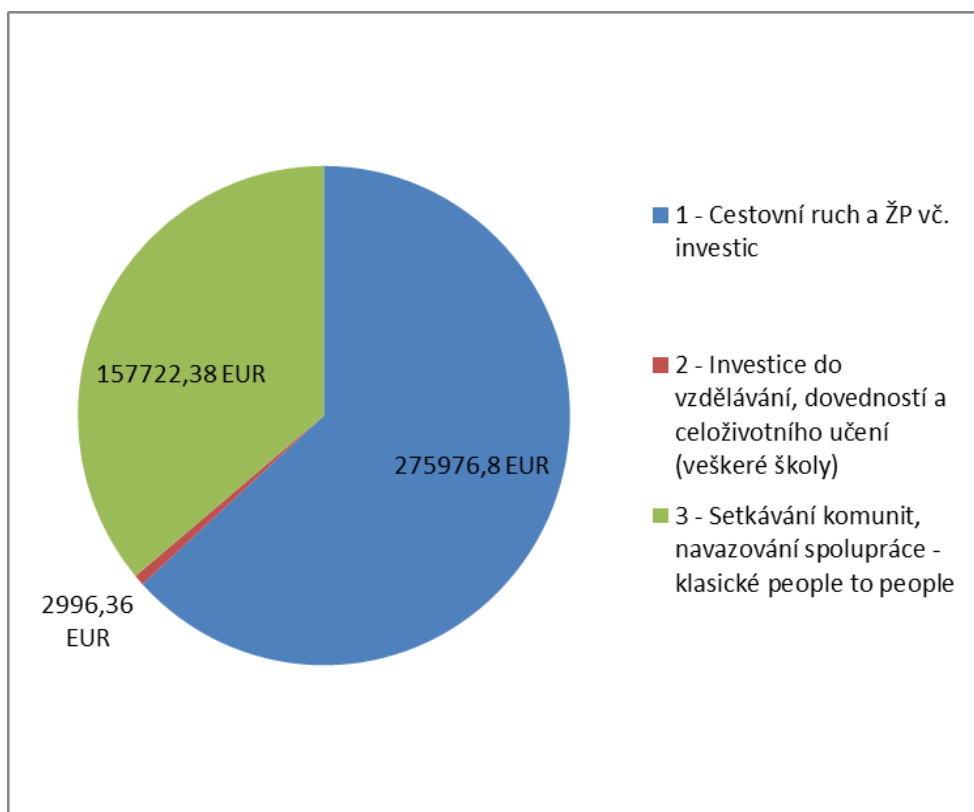
Graf 3 ukazuje, že nejvíce finančních prostředků bylo vynaloženo na oblast podpory „*Cestovní ruch a životní prostředí včetně investic*“. Je zřejmé, že tyto finance tvoří 2/3 z celkové alokace. Tento podíl je dán i tím, že investiční výdaje jsou významnou a nezanedbatelnou položkou rozpočtu. Podpořeny byly mikroprojekty ve výši 275.976,80 EUR, které se týkají především vydávání propagačních materiálů, dovybavení informačních center, realizace turistických a naučných stezek, vybudování turistických přístřešků včetně doprovodného mobiliáře či strojového udržování zimních běžeckých tras. Zafinancovány byly i významné investiční akce jako je oprava Pašerácké lávky, oprava sklářské pece, nákup sněžného skútru se stopovačem či rekonstrukce repliky hraničního sloupu a jeho znovuumístění.

Alokace pro kategorii podpory „*Setkávání komunit, navazování spolupráce – klasické people-to-people*“ dosáhla 157.722,38 EUR, což představuje 1/3 celkové alokace a podpořena byla především spolupráce dětí a spolků – hasičů, sportovců, svazů žen či knihoven. V rámci těchto projektů se uskutečnila cvičení hasičů na obou stranách hranice, bylo zakoupeno hasičské neinvestiční vybavení, konaly se společné pout'ové oslavy, turistické pochody, sportovní soutěže či tréninkové kempy. Mezi návštěvníky získaly popularitu prázdninové polské filmové večery, kdy se na zakoupené promítače a plátně promítaly polské filmy pro děti i dospělé.

Nejméně peněz bylo přiřazeno kategorii „*Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení*“. Tyto projekty uskutečněné školami spočívají v rozvíjení partnerství základních škol na bázi společných akcí, výměnných pobytů a výměny zkušeností zpravidla s dokoupením potřebného neinvestičního vybavení.

Velká řada všech akcí se v rámci udržitelnosti opakuje a jednotlivá setkávání se stávají tradicemi. Prohlubují se tak vztahy mezi partnery na obou stranách státní hranice.

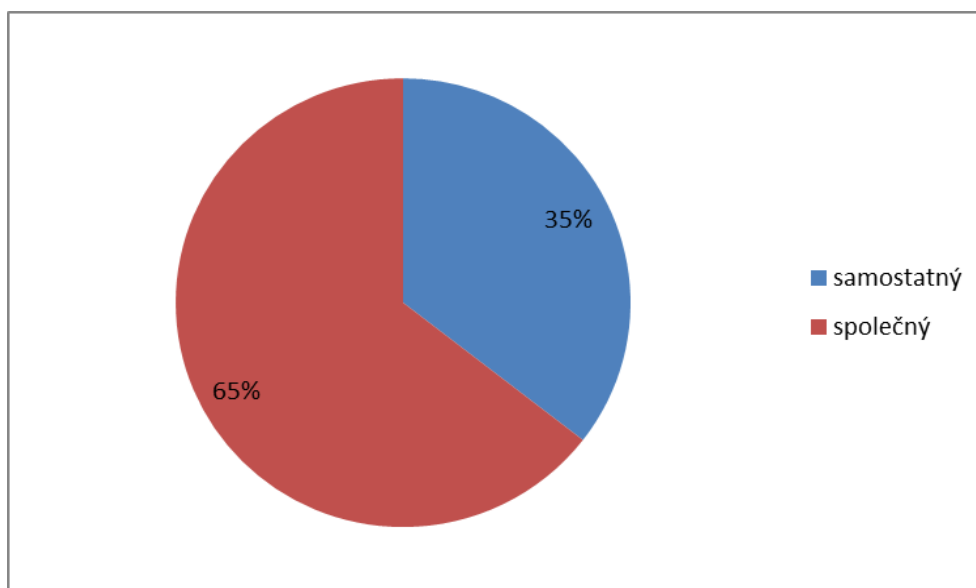
Graf 3: Oblasti podpory podle alokace

Zdroj : statistika Euroregionu Glacensis, vlastní zpracování (31. 10. 2015)

Nejvíce jsou realizovány společné projekty, kdy oba partneři jsou zapojeni v přípravách projektu, účastní se akcí partnera a rovněž se podílejí i na úhradě výdajů. Jedná se o žadatele, kde spolupráce již funguje a účast na projektu je jen jejím logickým vyústěním. Samostatně realizovaných projektů je o něco méně a jejich realizace spočívá zcela či z větší části pouze na jedné straně hranice. I tyto projekty musí mít jasný přeshraniční dopad a úlohu zahraničního partnera při přípravě a realizaci projektu. Rozdělení celkového počtu projektů na samostatné a společné je znázorněno na grafu 4.

Graf 4: Mikroprojekty dle typu

Zdroj : statistika Euroregionu Glacensis, vlastní zpracování (31. 10. 2015)

5.2 Anketa

Pro výzkum dané problematiky byla použita anketa týkající se aktérů přeshraniční spolupráce, kteří jsou představováni zejména starosty obcí či měst jako členů Dobrovolného svazku obcí Orlické hory. Návratnost dotazníků byla 95 %, jelikož účastníci byli dotazováni během valné hromady DSO konané v listopadu 2015. S některými zástupci obcí byly provedeny i doplňující polostandardizované rozhovory. Anketa byla zaměřena převážně na otázky týkající se přeshraniční spolupráce, kvality polského partnera, komunikace, zda byla spolupráce pro aktéry přínosná, jaké mají zkušenosti a zda plánují podávat žádost o podporu z Fondu mikroprojektů i v novém programovém období 2014-2020. Otázky týkající se anketního šetření tvoří přílohu 2 této práce.

Naprostá většina dotazovaných na české straně hranice (téměř 80%) se shodla, že jejich partner je velmi kvalitní. Na partnerství je vyzdvihována zejména spolehlivost a důvěra mezi stálými partnery, společný zájem a nepřetržitost takové spolupráce. Jako problém se jeví volby do obecních zastupitelstev na obou stranách hranice, kdy může dojít k obměně postů starostů a členů zastupitelstev. Tím dochází i k tomu, že nově zvolené zastupitelstvo nemá zájem pokračovat ve stávající spolupráci.

Všichni dotazovaní respondenti uvedli, že realizací projektů dosáhli jimi vytčených cílů, jelikož k tomu byli nepřímo nuceni z principu dodržení podmínek uznatelnosti výdajů z Fondu mikroprojektů. Došlo k prohloubení stávající spolupráce, zvětšila se nabídka trávení volného času a vzrostl i zájem o Orlické hory obecně. Jako negativa uváděli složitou administrativu a dlouhou časovou prodlevu mezi ukončením realizace mikroprojektu a připsáním finančních prostředků na účet žadatele.

Problémem ovšem zůstává odlišná mentalita, lhostejnost a nespolehlivost některých polských partnerů. Vesměs ale spolupráci s polskými kolegy ohodnotila více než polovina respondentů jako spíše dobrou. Velice důležitým aspektem jsou osobní schůzky. Dle názoru respondentů nestačí písemný a telefonický styk k řešení všech problémů, společnému plánování, realizaci a kontrole stanovených úkolů.

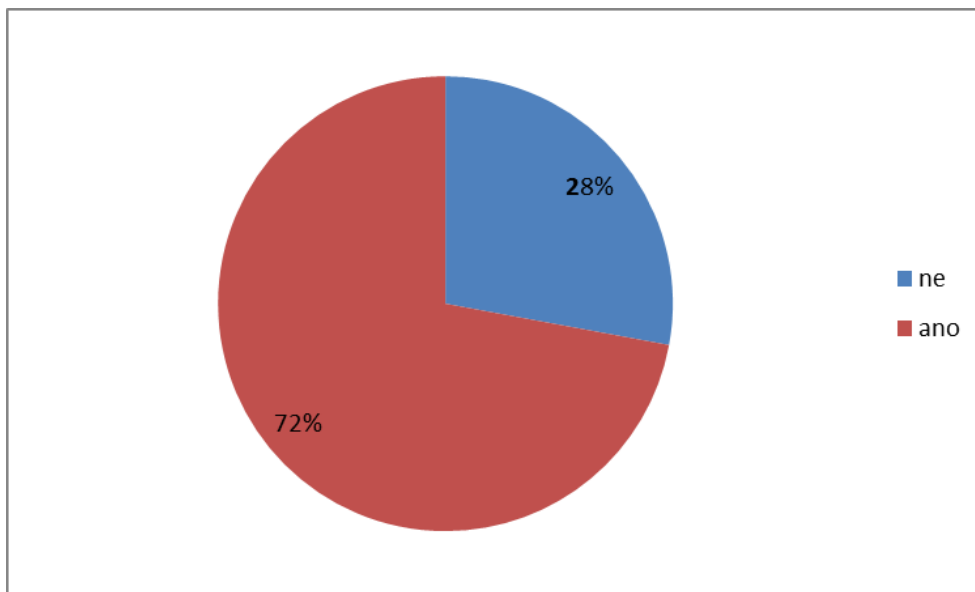
Co se týká jazykové bariéry, v téměř stoprocentní většině využívají partneři svůj vlastní jazyk. V praxi tedy český subjekt hovoří česky, polský partner polsky a vzájemně si rozumí. Pokud je třeba, v případě sepsání smluv vypomáhá překladatel, v případě zasedání Euroregionálních řídicích výborů, jednání Monitorovacích výborů či konání konferencí je přítomen tlumočník. Velké množství dotazovaných využilo možnosti účastnit se kurzů polštiny konaných ve spolupráci s Euroregionem Glacensis. Polštinu ovládají i pasivně díky sledování polských televizních kanálů.

K negativům, které respondenti uváděli, patřila dlouhá časová prodleva mezi ukončením realizace mikroprojektu a připsáním finančních prostředků na účet. Jako silně nadbytečnou a až nesmyslnou administrativu považuje polovina respondentů, kterých se toto týká, nutnost dokládání monitorovacích zpráv o udržitelnosti mikroprojektů dlouhodobého charakteru, a to jednou ročně po dobu 5 let od ukončení realizace projektu. Za mikroprojekty, které mají dlouhodobý charakter, jsou považovány všechny investiční a neinvestiční mikroprojekty, jejichž cílem je vytvoření dlouhodobého výstupu - provoz informačního centra, pořízení turistických informačních tabulí, informačních kiosků, pořízení vybavení dlouhodobého charakteru. U mikroprojektů, které jsou zaměřeny na pořádání akcí týkající se přeshraniční spolupráce, je jejich udržitelnost vyžadována na základě podmínky stanovené Euroregionálním řídicím výborem při schválení

mikroprojektu. V této souvislosti je konečný uživatel povinen během doby udržitelnosti evidovat dokumenty dokládající splnění těchto podmínek. Při využití nakoupeného vybavení během kulturních či sportovních akcí se jedná především o archivaci pozvánek, plakátů, prezenčních listin a fotodokumentace využití vybavení během daných akcí. Majetek pořízený za spoluúčasti prostředků ze strukturálních fondů je ve vlastnictví příslušného konečného uživatele a nelze ho po dobu 5 let od ukončení realizace mikroprojektu převést na jiného majitele ani dát do zástavy. Tento majetek musí být řádně veden v účetnictví nebo v evidenci příslušného uživatele. Konečný uživatel je povinen plně zajistit během realizace mikroprojektu a po dobu jeho udržitelnosti odpovídající pojištění investičního majetku, zejména proti jeho poškození, zničení a ztrátě. V případě, že v době udržitelnosti mikroprojektu dojde ke zničení výstupu mikroprojektu, je povinnost žadatele uvést tento výstup do původního stavu a na vlastní náklady. Někteří respondenti uvádějí, že tato nadměrná administrativní zátěž je jeden z hlavních důvodů proč váhají, zda podávat, či nepodávat žádost o spolufinancování na realizaci mikroprojektů v novém Programu Interreg V-A Česká republika – Polsko.

I přes poměrně vysokou pozornost čerpání finančních prostředků z Fondu mikroprojektů se najdou zástupci obcí a měst, kteří nemají zájem o získání těchto financí. Graf 5 ukazuje, že z celkového počtu členů DSO Orlické hory, žádali o dotaci zhruba $\frac{3}{4}$ členů. Ostatní členové DSO se realizace mikroprojektů neúčastnili. Jako důvod uvádí zejména nadbytečnou administrativu spojenou s vykazováním výdajů. U některých z nich česko-polská spolupráce i přesto funguje řadu let, ale hradí si ji sami z vlastních finančních prostředků, a nepotřebují na ni získávat finanční prostředky z EU. Jako další důvod uváděli, kromě již výše uvedeného požadavku předkládání ročních monitorovacích zpráv o udržitelnosti mikroprojektů, i velkou časovou prodlevu mezi realizací projektu a připsáním finančních prostředků na účet. Samozřejmě, že existují i samosprávy, kde česko-polská spolupráce nefunguje ani s finanční podporou EU, ani bez finanční podpory, přičemž jeden dotazovaný respondent uvedl, že Poláky nemá rád, a proto o spolupráci nestojí.

Graf 5: Žadatelé čerpající z FMP

Zdroj : statistika Euroregionu Glacensis, vlastní zpracování (31. 10. 2015)

Jelikož přísun finančních prostředků na rozvoj přeshraniční spolupráce je omezený, plánují obce podávat žádosti o realizaci mikroprojektů v FMP v současném programovém období 2014-2020, nebo o tom alespoň uvažují.

5.3 Rozbor vybraných projektů

V této kapitole jsou uvedeny dva záměrně vybrané mikroprojekty, které představují nejčastější typ kategorie podpory, a to realizace témat zaměřených na cestovní ruch a na setkávání komunit. Jsou zvoleny i proto, že jejich zaměření se promítlo do prioritních os nového programovacího období 2014-2020, a to **PRIORITNÍ OSA 2: Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti**, která je zaměřena na zvýšení návštěvnosti regionu prostřednictvím většího využití potenciálu přírodních a kulturních zdrojů, a **PRIORITNÍ OSA 4: Spolupráce institucí a komunit**. Tato osa podporuje projekty zaměřené na zvýšení intenzity spolupráce institucí a společností v příhraničním regionu. Oba popsané mikroprojekty jsou svým způsobem jedinečné a pro návštěvníky a obyvatele Orlických hor přínosné.

5.3.1 Mikroprojekt „ Společný rozvoj turistického ruchu na pevnostních muzeích Hanička – Osówka“

Základní informace:

Jedná se o společný mikroprojekt předložený do Fondu mikroprojektů.

Žadatel: Město Rokytnice v Orlických horách

Polský partner: Gmina Głuszycyca

Doba realizace: leden 2012 – červen 2013

Celkové způsobilé výdaje: 26.069, 64 EUR

Výše dotace ERDF 22.158,71 EUR

Vlastní spolufinancování: 3.910,93 EUR

Aktivity mikroprojektu :

Mikroprojekt se zabývá zviditelněním a modernizací dvou vojenských příhraničních pevností, na české straně je to tvrz Hanička v Orlických horách, na straně polské vojenský podzemní komplex Osówka v Sovích horách, který byl vybudován nacistickým Německem prostřednictvím vězňů z koncentračního tábora Gross-Rosen v letech 1942 - jaro 1945 pro dodnes neobjasněné účely. V podzemí Muzea Pevnosti Hanička je dnes možno díky několika vojenským historickým nadšencům ukázat návštěvníkům plně vybavený úkryt. Povrchové objekty a část vstupní expozice nás vrací o řadu desítek let zpět do doby, kdy naši dědové a pradědové se zbraní v ruce očekávali v těchto pevnostech nepřítele.

V rámci mikroprojektu byla vybudována naučná stezka (obrázek 3) po opevnění v úseku Panské pole – Anenský vrch. Došlo k zabudování 14 kusů informačních tabulí včetně vyznačení stezky směrovníky dle metodiky klubu českých turistů. Tyto výdaje představovaly 12.500 EUR. Publicita mikroprojektu ve výši 1.050 EUR je zajištěna formou specifických webových stránek a vydáním informačních letáků s vyznačením trasy v českém, polském a anglickém jazyce.

Obr. 3: Panel naučné stezky

Zdroj: autor 2015

Součástí mikroprojektu byla realizace dvoudenního workshopu, kde došlo k výměně informací a zkušeností s provozem muzeí včetně prohlídky muzeí na obou stranách hranice. Výdaje na stravování, ubytování, přepravné a tlumočení činí 1765 EUR. Celkem se workshopu zúčastnilo 30 osob, z toho 15 českých a 15 polských.

Muzeum Hanička bylo zařízeno nakoupeným neinvestičním vybavením ve výši 9.680 EUR. Pořízeno bylo 10 kusů elektronických audioprůvodců, které v angličtině a polštině nahradí mluvené slovo průvodce, 2 televize a 2 DVD rekordéry pro videoprezentaci pevností v ČR i PR, web kamera a wifi připojení pro on-line připojení, místní rozhlas pro návštěvníky, který je nezbytný pro orientaci návštěvníků u pokladny ve vstupním prostoru muzea. Zakoupeny byly 4 zateplené bundy pro průvodce v jednotné barvě a označení.

Přeshraniční dopad mikroprojektu:

Veškeré aktivity vyžadují koordinaci a spolupráci partnerů. Je potřeba partnerské spolupráce, jelikož je nutné informovat a propagovat výstupy mikroprojektu na obou stranách hranice. Jedním z podstatných faktorů pro kvalitní přeshraniční dopad je poloha Muzea Pevnosti Hanička, které se nachází několik kilometrů od hranic s Polskem. Tím je místo předurčeno stát se jednou z významných turistických atrakcí regionu.

Cíl mikroprojektu:

Hlavní cíl mikroprojektu je v souladu s cílem a prioritami operačního programu, a to zmírnění okrajového charakteru této příhraniční oblasti, zlepšení kvality života a vytvoření spolupracujících systémů na obou stranách hranice a využití potenciálu cestovního ruchu s přeshraničním dopadem v oblasti rozvoje mezilidských přeshraničních vztahů. Mikroprojekt také významně přispěje ke zvýšení spolupráce mezi komunitami na obou stranách hranice a rozvoji cestovního ruchu.

5.3.2 Mikroprojekt „Na stopě tradici a poznání“

Základní informace:

Jedná se o společný mikroprojekt realizovaný ve Fondu mikroprojektů.

Žadatel: Obec Orlické Záhoří

Polský partner: Gmina Bystrzyca Kłodzka

Doba realizace: listopad 2011 – duben 2013

Celkové způsobilé výdaje: 30.785,78 EUR

Výše dotace ERDF 26.167,91 EUR

Vlastní spolufinancování: 4.617,87 EUR

Aktivity mikroprojektu:

Záměrem mikroprojektu je seznámit děti ze základní školy v Orlickém Záhoří se školáky v Bystrzyce Kłodzské prostřednictvím akce „Horská turistika a sport, řemesla a tradice v Orlických horách“. Děti navštívily chráněné dílny Kopeček v Bartošovicích v Orlických horách, poutní kostel Panny Marie Nanebevzaté v Neratově, Muzeum Pevnost Hanička, nejvyšší vrchol Orlických hor Velkou Deštnou, lanový park spolu s Muzeem zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách a archeologické muzeum v přírodě Villa Nova v Uhřínově pod Deštnou. Recipročně se konaly v Polsku „Dny turistiky v Międzygórze“, kdy byl pro účastníky připraven bohatý turistický

program, který spočíval v návštěvě vodopádu na řece Wilczce, Pohádkové zahrady v Bystrzyci Kłodzské, poutního kostela Panny Marie Sněžné na hoře Igliczne a byli seznámeni s historií turistiky a architektury v Międzygórze.

V rámci realizace mikroprojektu se uskutečnily na obou stranách hranice lyžařské závody, „Mezinárodní soutěž na saních rohatých“ (obr. 4). Samotná myšlenka pořádání závodů vznikla inspirací na polské straně hranice, kde mají tyto soutěže dlouholetou tradici.

Obr. 4: Soutěž na saních rohatých

Zdroj: archiv Euroregionu Glacensis, 2015

Soutěže na saních rohatých a poznávacích výletů se celkem zúčastnilo 302 osob, z toho 206 z Česka a 96 z Polska. Na start uvedeného závodu se přihlásilo 130 účastníků, kteří tvořili 61 posádek, soutěž úspěšně dokončilo 53 posádek.

Důležitou aktivitou mikroprojektu bylo zajištění mechanizované údržby zimních běžeckých drah. Jedná se strojové upravování páteřních tras v délce cca 35 km centrální části Orlických hor od Bartošovic v Orlických horách až po Deštné v Orlických horách.

Přeshraniční dopad mikroprojektů:

Realizace mikroprojektů přinesla další zkušenosti pro oba partnery projektu získané při společné přípravě a implementaci jednotlivých částí projektu. Uskutečněním akcí menšího typu získali žadatelé dostatečnou obratnost pro realizaci velkých projektů, což je základním předpokladem rozvoje česko-polského pohraničí.

Cíl mikroprojektů:

Celkovým cílem mikroprojektů je rozvoj přeshraniční spolupráce v cestovním ruchu a turistice na česko-polské hranici. Mikroprojekt podporuje rozvoj turistiky a zvyšuje spolupráci mezi společenstvími na obou stranách hranice. Umožňuje i rozvoj dalších činností dětí a mládeže z partnerských obcí a nabízí dětem alternativní způsob využití volného času.

5.4 Zhodnocení vlivu vybraných mikroprojektů na region Orlických hor

Výše uvedené mikroprojekty byly záměrně vybrány pro prezentaci přeshraniční spolupráce regionu Orlických hor z důvodu, že i když jsou oba zaměřeny na cestovní ruch, každý jinak podporuje přeshraniční spolupráci na obou stranách hranice.

Pro region má realizace mikroprojektů přeshraniční spolupráce pozitivní důsledky. Uskutečněním mikroprojektu „*Společný rozvoj turistického ruchu na pevnostních muzeích Hanička – Osówka*“ vzniká nová turistická atraktivita pro návštěvníky Orlických hor, která přispívá k modernizaci kulturní památky, a pomocí webu zpřístupňuje informace pro širokou veřejnost. U lidí dochází ke zvýšení pocitu sounáležitosti s regionem a k prohloubení znalostí o historických faktech a reáliích této příhraniční oblasti. Realizace mikroprojektů významně napomáhá cestovnímu ruchu a z ekonomického hlediska podporuje i podnikatele, kteří vytváří nová pracovní místa a nabízejí ubytovací služby v daném regionu, což je sekundárním přínosem pro místní ekonomiku.

Z výsledků ankety a rozhovoru se starostou zmíněného města (seznam otázek ankety a rozhovorů jsou v práci umístěny jako příloha 2 a příloha 3) se dá shrnout, že realizace mikroprojektů má pozitivní přínos pro oblast Orlických hor. Starosta Rokytnice v Orlických horách Bc. Petr Hudousek, který na otázku, co projekt přináší občanům, reagoval: *„Za touto turistickou atrakcí cíleně přijíždějí turisté, které zajímá problematika hraničního opevnění. Dochází tím k rozšíření nabídky turistických produktů. Přes léto je ve městě živo, jsou zaplněny restaurace, což je poznat i z obsazených kapacit hotelů a penzionů. Na druhou stranu, spolupráce je i o lidech, jak si sednou a zda chtějí spolupracovat“*.

Druhým podrobněji popsaným a analyzovaným projektem je „Na stopě tradici a poznání“, kde je ukázána spolupráce mezi základními školami na obou stranách hranice. Dochází tak k zasetí semínek spolupráce již v útlém věku dětí, které mezi sebou nejen spolupracují, ale navštěvují se, poznávají krajinu svého souseda a jeho tradice. Zajištěním mechanizované údržby zimních běžeckých tras dochází k podpoře této formy cestovního ruchu, jelikož v posledních letech vzrostl velký zájem o tento sport. Tím dochází ke zvýšení atraktivnosti, a tak i návštěvnosti regionu Orlických hor.

Z rozhovoru se starostou obce vyplývá (seznam otázek tvoří přílohu 3), že spolupráce s polským partnerem Gminou Bystrzyce Kłodzkou probíhá léta. Jelikož v obci vyrůstal, má mnoho polských kamarádů již od dětství, prakticky od té doby, kdy se po roce 1989 otevřely hranice. Partnerství zakládá i na skutečnosti, že on sám je v obci starostou již dvacet let. Sám říká, že navázání spolupráce spočívá už v tom, že děti se znají ze škol, komunikují spolu moderní technikou a vzájemně se navštěvují. Intenzivně probíhá spolupráce spolků, zejména hasičů na obou stranách hranice. V případě požáru si mohou vypomoci. Obě obce se navštěvují v rámci kulturních, hasičských slavností, dřevorubeckých či sportovních soutěží. I uskutečněním těchto akcí si lidé uvědomují svoji sounáležitost s obcí, s lidmi a s horami. Snahou je, aby tento region neopouštěli mladí lidé a neodcházel do města za prací a lepším kulturním vyžitím. V současné době byla z evropských finančních prostředků na polské straně zrekonstruována silnice z Orlického Záhoří do Bystrzyce Kłodzské. Slouží jak turistům, tak i polským dělníkům, kteří tudy denně dojíždějí za prací do automobilky Škoda-Auto

Kvasiny. Pozitivním jevem je, že v Orlickém Záhoří začínají růst nové rekreační chalupy a penziony, dochází tak k rozvoji infrastruktury turistického ruchu, kterému napomůže i vybudování skiareálu Jadrná s čtyřsedačkovou lanovkou a 1600 metrů dlouhou sjezdovkou, který přitáhne další turisty z obou stran hranic a zajistí práci místním obyvatelům.

6 ZÁVĚR

Je zřejmé, že přeshraniční spolupráce je dobrým základem k fungování samospráv a spolků na obou stranách hranice a bourá tak pomyslné hranice států. Její význam spočívá především v navazování kontaktů a přátelství s obyvateli sousedních přeshraničních regionů a podpoře jejich setkávání. Společné akce se uskutečňují i v rámci spolupráce základních škol na obou stranách hranice. Ukazují, že předpokladem kvalitní spolupráce je rozvíjení partnerství již od dětských školních let. Organizováním společných akcí dochází k upevnění česko-polských vztahů a odbourávání bariér mezi přeshraničními regiony. Setkávání obyčejných lidí – aktérů spolupráce, kteří zde žijí, představuje vlastně smysl celé přeshraniční spolupráce. Mladí lidé se zbavují předsudků vůči zahraničnímu sousedu a zároveň si nenásilnou formou zdokonalují cizí jazyk. V dnešní přetechnizované a nejisté době se lidé zajímají o své kořeny, o místo, kde žijí. Dochází tak ke zvýšení sounáležitosti s regionem.

Význam Fondu mikroprojektů spočívá především v tom, a ukázky realizovaných projektů tomu nasvědčují, že bez jeho existence by nebylo možné podpořit celou řadu drobných kulturních, sportovních a vzdělávacích akcí organizovaných obcemi, městy či neziskovým sektorem. Pro příhraniční regiony je šance čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie velmi přínosná a důležitá, jelikož v době odeznívající hospodářské krize malé obce a městečka těžko hledají finanční prostředky na budování turistické infrastruktury.

Autorka může konstatovat, že zodpovědnost za rozvoj obce leží velkou měrou na obci samé. Chce-li uspět a rozvíjet se, pak tedy musí maximálně využívat potenciál, který má v dosahu.

Už samotný název Fondu zaměřený na malé projekty značí, že by mezi jeho přednosti měla patřit nenáročná administrativa, která neklade velké nároky na žadatele. Je nezbytné, aby v novém programovém období došlo k jejímu zjednodušení tak, aby nebyli odrazováni další případní zájemci o spolupráci.

Pro nové programové období 2014-2020 je potřeba si uvědomit, že všechny projekty by měly být plánovány a realizovány pro obyvatelstvo, které zde bydlí, s ohledem na jeho potřeby a s vidinou podpory zlepšení životní úrovně a kvality života, a také s ohledem na budoucí vývoj území.

Orlické hory se stávají oblíbenou turistickou destinací, která si i přes negativní vlivy civilizace uchovává svůj původní přírodní ráz. Region láká turisty zejména na historické a přírodní dědictví s nepoškozenou malebnou přírodou. V posledním programovém období 2007-2013 došlo k rozsáhlému rozvoji ubytovacích, stravovacích kapacit, turistické infrastruktury a možností trávení volného času. Z toho vyplývá, že při přípravě dalších nových projektů, je důležité vzít v potaz i negativní důsledky rozvoje turistického ruchu pro životní prostředí - spolupracovat s CHKO Orlické hory, ekologickými skupinami a zvyšovat povědomí návštěvníků v otázkách ochrany přírody a vzácných lokalit tak, aby byla zajištěna trvalá udržitelnost a nedocházelo ke stálému poškození přírody pro budoucí generace.

Na závěr by se dalo říci, že česko-polská přeshraniční spolupráce je velmi přínosná co se týká odstraňování hraničních bariér, zlepšování mezilidských vztahů, vzájemného porozumění, uchovávání přírodních a historických hodnot a tradic na svém území. Díky jejímu kvalitnímu fungování a existenci regionální politiky EU dochází k rozvoji příhraničních území daleko více, než tomu bylo v minulosti, a lidé na opačných stranách hranice k sobě díky spolupráci nacházejí cestu, což je pro budoucnost česko-polského pohraničí důležité. V budoucnu je zapotřebí hodně energie a ochota spolupracovat, jak ze strany obyvatel České republiky, tak i polské strany. Je zapotřebí tyto dobře navázané vztahy udržovat a rozvíjet.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

DOČKAL, Vít, 2005. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky Růžový oblaček a hra reality*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita. 140 s. ISBN 80-210-3751-2

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠŤÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla, 2010. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. 1. vyd., Praha: Reprografické studio PEF ČZU. 189 s. ISBN 978-80-213-1413-9

JEŘÁBEK, Milan, 2001. *Reflexe regionálního rozvoje pohraničí České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 107 s. ISBN 80-85950-85-5

JEŘÁBEK, Milan, DOKOUPIL, Jaroslav, HAVLÍČEK, Tomáš, a kol., 2004. *České pohraničí: Bariéra nebo prostor zprostředkování?* 1. vyd., Praha: Academia. 296 s. ISBN 80-200-1051-3

KOLEKTIV autorů a lektorů, 1988. *Turistický průvodce ČSSR*. 1. vyd., Praha: Olympia. 320 s.

REŽNÝ, Karel, 1968. *Orlické hory a Podorlicko. Sborník vlastivědných prací*. Rychnov nad Kněžnou: Okresní archiv a Muzeum Orlických hor. 194 s.

SKOKAN, Karel, 2004. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd., Ostrava: Repronis. 159 s. ISBN 80-7329-059-6

STEJSKAL, Jan, KOVÁRNÍK, Jaroslav, 2009. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd., Praha: Portál. 212 s. ISBN 978-80-7367-588-2

WOKOUN René a kol., 2007. *Regionální rozvoj a jeho management v České republice*. 1. vyd. Praha: Oeconomica. 246 s. ISBN 978-80-245-1301 0

WOKOUN, René, MALINOVSKÝ, Jan, DAMBORSKÝ, Milan, BLAŽEK, Jiří a kol., 2008. *Regionální rozvoj východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0

WOKOUN, René, MATES, Pavel, KADERÁBKOVÁ, Jaroslava a kol., 2011. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk. 474 s. ISBN 978-80-7380-304-9

Další zdroje

EUROREGION GLACENSIS RYCHNOV NAD KNĚŽNOU. *Zpráva z 10 let činnosti Euroregionu Glacensis v Rychnově nad Kněžnou 1996-2006*. Rychnov nad Kněžnou, 2007, 31 s.

EUROREGION GLACENSIS V RYCHNOVĚ NAD KNĚŽNOU. *Směrnice pro žadatele FMP Euroregionu Glacensis v Rychnově nad Kněžnou OPPS ČR-PR 2007-2013*. Rychnov nad Kněžnou, 2013, 50 s.

Elektronické zdroje:

BUSINESSINFO.CZ. *Euroregiony* [online]. [cit. 2015-08-23]. Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/euroregiony-1836.html>

CENTRUM PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ ČR. *Euroregiony* [online]. [cit. 2015-09-10].

Dostupné z: <http://www.cil3.cz/euroregiony.htm>

EUROREGION GLACENSIS. *Interreg IIIA* [online]. [cit. 2015-10-17]. Dostupné z:

<http://www.euro-glacensis.cz/interreg-iiia.html>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-*

2020 [online]. [cit. 2015-10-17]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>

REGION ORLICKÉ HORY, DOBROVOLNÝ SVAZEK OBCÍ. *Orlické hory* [online].
[cit. 2015-09-10]. Dostupné z:

http://www.orlickehory.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=231&Itemid=226&lang=cs

TREKING. *Orlické hory* [online]. [cit. 2015-11-28]. Dostupné z:

<http://www.treking.cz/regiony/orlicke.htm>

8 PŘÍLOHY

Příloha č.1 Přehled euroregionů zapojených do přeshraniční spolupráce na území České republiky

Přeshraniční spolupráce ČR – Sasko

- Euroregion Nisa – Nysa
- Euroregion Labe
- Euroregion Krušnohoří
- Euregio Egrensis

Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko

- Euregio Egrensis
- Euroregion Šumava

Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko

- Euroregion Silva Nortica
- Sdružení obcí Vysočiny
- Sdružení obcí a měst Jižní Moravy (Euroregion Pomoraví)

Přeshraniční spolupráce ČR – Slovensko

- Euroregion Bílé Karpaty

Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko

- Euroregion Beskydy – Beskydy
- Regionální sdružení pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska - Śląsk

Cieszynski

- Euroregion Silesia
- Euroregion Praděd – Pradziad
- Euroregion Glacensis
- Euroregion Nisa – Nysa

Zdroj: <http://www.cil3.cz/euroregiony.htm> (10.1.2016)

ANKETNÍ ŠETŘENÍ

1) Realizovali jste v programovém období 2007-2013 mikroprojekt/y v rámci Fondu mikroprojektů (FMP)? Správnou odpověď zakroužkujte.

- a) ano
- b) ne

2) Kolik projektů z FMP jste v tomto období realizovali?

- a) 1-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

3) Dosáhli jste cílů, které jste od realizace mikroprojektu požadovali?

- a) Spíše ano
- b) Určitě ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

4) Jak by jste zhodnotili spolupráci s polským partnerem?

- a) Výborně
- b) Spíše dobře
- c) Spíše nevyhovující
- d) Nevyhovující

5) Jaké klady Vám přináší česko-polské partnerství?

- a) Spolehlivost partnera
- b) Společný zájem/cíl
- c) Jazyková blízkost
- d) Vzájemná důvěra
- e) Stálost spolupráce

6) Jaké záporny Vám přináší česko-polské partnerství?

- a) Nespolehlivost partnera
- b) Odlišné zájmy/cíle
- c) Jazyková bariéra
- d) Nedůvěra

- e) Nestálost spolupráce
- f) Nedbalost

7) Plánujete podávat žádosti o realizaci mikroprojektů do dalšího programovacího období 2014-2020?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Rozmýšlíme se

8) Jak by jste zhodnotili celkový přínos realizace mikroprojektů pro Vaši obec/město?

- a) navázání spolupráce, nových kontaktů
- b) prohloubení stávající spolupráce
- c) vzrostl zájem o Vaši obec/město - více návštěvníků
- d) větší medializace
- e) větší zájem o nákup nemovitosti v obci
- f) rozšíření nabídky trávení volného času
- g) odstranění jazykové bariéry
- h) ekonomický přínos (více pracovních příležitostí)

9) Označte, co by jste považovali za účelné změnit do dalšího programového období 2014-2020?

- a) administrativní náročnost
- b) spolupráce/nespoupráce s partnerem
- c) časová prodleva mezi ukončením realizace a připsáním finančních prostředků na účet
- d) udržitelnost akcí a využití neinvestičního vybavení po dobu 5 let

10) Další poznatky a doplnění k výše uvedeným otázkám:

Příloha č.3 Seznam otázek

Seznam otázek

- 1) Můžete charakterizovat (stručně popsat) tento mikroprojekt?
- 2) Jak vnímáte přínos z realizace tohoto mikroprojektu pro Vaše město/obec a občany?
- 3) Má realizace mikroprojektu nějaký přínos pro přeshraniční spolupráci?
- 4) Jaké Vám připadají vztahy mezi občany ČR a PR?
- 5) Myslíte si, že je důležitý lidský faktor v přeshraniční spolupráci?
- 6) Má vliv délka spolupráce na kvalitu partnerství?
- 6) Dosáhli jste cílů, které jste si stanovili na začátku projektu?